Hanebo-Jul

1996

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Hanebo Jul

Årgång 48

Omslagsbilden:
Tiondeladan vid prästgården.
Ladan har renoverats under 1996.
Hanebo Jul återkommer nästa år med
urförlig dokumentation.
Foto: Håkan Larsson.

HANEBO HEMBYGDSFÖRENING

Ordförande: Urban Bengtsson, Böle 6172, 821 91 Bollnäs
Kassör: Rickard Persson, Böle 6190, 821 91 Bollnäs
Sekreterare: Erland Ericsson, Frivyvägen 7, 823 30 Kilafors

Övriga ledamöter i styrelsen:
Rut Andersson, 5182 Västansjö, 823 91 Kilafors
Margareta Nilsson, 5200 Lotgården, 823 19 Kilafors
Britt Norén, Stationsgatan 20, 823 30 Kilafors
Ivar Svedén, 5155 Västansjö, 823 91 Kilafors

Medlemsavgift: 30 kr/år *Postgiro:* 28 19 91-0

Layout och tryck: Nyströms Tryckeri AB, Bollnäs 1996

Hanebo-Jul

1996

Krans-Pers koja vid Degerbergets fot. Foto: Sune Söderlind.

Inför Julen

Jul, jul strålande jul! Vi skall fira jul, men blir det en strålande jul eller blir det bara en massa besvikelser kvar av all vår förväntan inför julen.

Egentligen så är ju vårt julfirande som gjort för besvikelser, inte bara för de influensaepidemier, som ofta infinner sig just den här årstiden. Vi förbereder de få juldagarna så länge och så omsorgsfullt att förhoppningarna inför julen blir enorma. När julen äntligen är här, så är vi för trötta för att klara av att leva upp till våra förväntningar.

Det behövs så litet för att det inte skall bli som man tänkt sig och hoppats på. Julklappar som vi hade önskat oss och inte fick. Julklappar vi gav, men som inte blev mottagna på det sätt vi hade tänkt oss. Kanske TVn går sönder, hemska tanke vi får inte se Kalle Anka på julafton. Släktingar, som inte kom och hälsade på eller som hade så bråttom att dom tog julglädjen med sig när dom försvann.

Och mitt i allt det som ingen tänkt sig föds Gud. Mitt i besvikelsen mitt i rädslan mitt i det oplanerade föds Gud. Gud som är så mycket större än vi kan tänka oss. Han är så stor att han gör sig så liten och utlämnad som ett spädbarn och när Han föds mitt i det oplanerade och otänkta börjar änglarna sjunga. När Gud blir människa då är vi där i glädjen. Då föds glädjen i det oväntade, så kan julen bli just det underbara härliga som vi förväntar oss av julen. När livet inte alls blir som vi tänkt oss finns Gud mycket nära, tätt intill och visar oss nya möjligheter, hjälper oss att se nya otänkta möjligheter. Ljuset i mörkret!

Låter vi stressen inför julen sjunka undan, så blir det möjligt för oss att få det vi önskar. Jul, jul strålande jul! I stillheten, i glädjen inför julen kommer till oss en medvetenhet om att mitt i det som ingen hade tänkt sig, mitt i det oplanerade, föds Gud, blir Gud levande. DÅ. I stallet i Betlehem. NU. Mitt i våra liv, hurudant det nu än kan te sig. Guds födelse. Maria lindade Honom och lade Honom i krubbans strå. Det är julens glada budskap. Därför firar vi jul.

Vi tillönskar varandra en Glad och Fridfull Jul.

Margareta Olsson
Veniat i Hanebo och Segersta församlingar

Konfirmander 1996

Hanebo och Segersta konfirmander. Foto: Tore Jonsson.

Konfirmandjubiléer 1996

Hanebo 1936. Foto: Annika Röstberg.

Hanebo 1936. Foto: Hans Öhlander.

Segersta 1936. Foto: Tore Jonsson.

Segersta 1946. Foto: Tore Jonsson.

Hanebo 1946. Foto: Annika Röstberg.

Hanebo 1956. Foto: Tore Jonsson.

Segersta 1956. Foto: Tore Jonsson.

Segersta 1971. Foto: Tore Jonsson.

Tönsen, en by uppe bland bergen

Hanebo och Segersta socknar har sedan länge ansetts höra samman. Om detta vittnar bland annat Nils C Humbles bok, Två Hälsingesocknar, som utgavs år 1934. Hanebo med Kilafors beläget vid Bergviken samt utefter gamla nord-sydliga färdvägar och Segersta vid Ljusnan och vägen mot kusten. Det är inte svårt att tänka sig många skäl till varför samhällsbildningar vuxit fram här. Det är kanske inte lika lätt att inse varför folk kom att söka sitt uppehälle "på skogen" på det sätt som skett i bland annat Tönsen. Hur har man skapat överlevnadsmöjligheter under de tre sekler som gått sedan man började odla här? För att åtminstone ge en uppfattning om levnadsvillkor m m under dessa år har här sammanställts några händelser ur byns historia.

Gammal gård i Tönsen. Ursprungligen bostad för smeder vid Loviseberg. Därefter flyttad till sitt nuvarande läge.

Bosättning

Den förste bofaste inbyggaren i Tönsen var, enligt Humbles bok, finnen Bertil Persson, som bosatte sig här omkring år 1695 och började odla längs sjöns västra sida. Hemmanet skattlades år 1711 och avyttrades år 1767 till dåvarande ägaren av Kilafors Bruk, kammarrådet, sedermera landshövdingen Carl Bunge.

Den norra delen av byn kallades tidigare Tönsvall, vilket tyder på att det ursprungligen varit fäbodar här. Rågången mellan Tönsen och Tönsvall gick enligt gamla kartor i ungefär öst- västlig riktning och tangerade norra stranden av sjön Tönsen. All mark söder om denna rågång ägdes tidigare av Kilafors Bruk varvid åkerjord och gårdar arrenderades av brukarna som då benämndes landbönder. På Tönsvall var åkerjord och gårdar i enskild ägo och ägdes oftast av brukarna själva.

Tillfartsvägen norrifrån följer dalgången mellan bergen från Sandsveden via Varstubäcken och Lötbodarna upp till Tönsen och fortsätter vidare ned till Hemstanäs. Avståndet från Kilafors järnvägsstation är ca 14 km och från allmänna vägen vid Löten 9 km. Vägen går i långa stycken längs den grusås som bildades i dalgången för 7–8 tusen år sedan när inlandsisen smälte och gav upphov till en isälv som dels flöt fram norrut från höjdpunkten vid Lötbodarna och ner mot Bofarasjön och dels söderut mot Storsjön vid Hemstanäs. Denna isälv lämnade efter sig lokala lager av grus i olika fraktioner och mäktighet. Man ser från vägen flera grustäkter, de två största vid Varstubäcken och på Tönsheden.

Den mesta åkerjorden uppodlades under 1700-talet och i början av 1800-talet. Markerna närmast utefter sjöarna och vattendragen var relativt lättodlade och består mest av sandblandad mjäla med ringa inblandning av sten.

Stångjärnssmide

Inflyttningen och odlingen kring sjön ökade snabbt under senare delen av 1700-talet när en stångjärnshammare anlades i ett litet fall i Tönsån strax nedströms utloppet ur sjön. Smedjan, som byggdes av ägarna till Kilafors Bruk, fick namnet Loviseberg. Landshövding Carl Bunge på Kilaforsverken begärde den 2 maj 1777 besiktning av frälsehemmanet Tönsen i Hanebo för anläggning av smidet. Fallhöjden var max 11 kvarter vid uppdämningen av sjön (1 kvarter=1/4 aln, dvs 14,8 cm). Den 18 december 1777 erhölls privilegium för en stångjärnshammare med en härd och 100 skeppund smide jämte undersmide. Bruket fick namnet Loviseberg efter Bunges hustru, som hette Anna Lovisa Karlsson.

Hammarsmedjor fanns tidigare bl a i Kilafors och Hallen. Tackjärnet till smedjorna framställdes vid masugnen i Hällbo. Järnmalmen till masugnen hämtades till stor del från gruvorna i Vintjärn i Dalarna och från Norberg i Västmanland. Från Vintjärns gruvor fraktades malmen med hästforor den ca 5 mil långa vägen till masugnen i Hällbo. Från Norbergs gruvor transporterades malmen sjövägen via Mälaren till Söderhamn och vidare till Hällbo. Landtransporterna skedde företrädesvis under vintertid då myrar och sjöar var tillfrusna. Från Hällbo fraktades tackjärnet sedan till hammarsmedjorna i Kilafors och Tönsen för vidare bearbetning. För frakterna till och från smidet i Tönsen kom sjösystemet mellan Lötbodarna och Tönsen till användning både sommar- och vintertid. Det färdiga smidesjärnet kördes sedan via Bergviken ut till hamnarna invid Söderhamn.

En för den tiden omfattande organisation krävdes för dessa frakter där även Tönsenborna deltog med sina hästar. Utbyggnaden av smidet bidrog till att efterfrågan på träkol ökade. Man hade ju stora skogar här och många blev engagerade för skogskolning. Landbönderna fick erlägga sitt arrende genom att leverera en viss kvantitet träkol till bruket. Allteftersom arbetstillfällena ökade så ökade inflyttningen till byn. Enligt husförhörsböckerna bodde här mot slutet av 1700-talet 70–80 personer fördelade på 14–15 familjer. Smeden Olof Ersson, född 1740, från Kilafors och torparen Lars Jönsson, född 1744, från Ugglebo kom bland andra inflyttande till byn på 1770-talet och har, trots en omfattande omsättning på folk, sina släktled kvar i byn.

Det råder delade meningar om hur länge Lovisebergsanläggningen var i drift. En del forskare hävdar att något smide i nämnvärd omfattning aldrig bedrevs här medan andra påstår att anläggningen drevs ända till på

1820-talet. Faktum är emellertid att ett antal smeder var bosatta och folkbokförda i Tönsen under 1770- och 1780-talen.

Tönssågen

I början av 1800-talet när efterfrågan på sågade trävaror ökade anlades ett antal vattendrivna små sågverk, s k sågkvarnar, i bäckar och åar. De flesta byggdes och drevs av privata skogsägare. Ägarna av Kilafors Bruk, som hade stora skogar här, byggde en ramsåg i Tönsån strax söder om byn. Kammarkollegiet lämnade tillstånd till bygget år 1822 och sågen skattlades den 14 december 1827. Transportvägarna för sågtimret blev här mycket korta men dess längre blev frakterna av det sågade virket. Min far, född 1874, berättade att han som 13–14-åring körde bräder med häst ned till Kilafors.

Driften av sågen upphörde år 1890 varefter den revs. Dammen med sina spettluckor fanns dock kvar till på 1930-talet. Mitt enda minne av Tönssågen är – förutom dammen och fisket i höljan uppströms – den imponerande högen av sågspån, som utgjorde ett kärt tillhåll för ormar, i synnerhet snokar, som lade sina ägg i den solvarma sågspånen. Även dammen vid Loviseberg fanns kvar till långt in på 1900-talet och utgjorde regleringsdamm för vattenståndet i sjön. Landfästena till dammen står orubbligt kvar uppbyggda av enorma stenblock. Man blir imponerad av dåtidens dammbyggare med tanke på de resurser de då hade till sitt förfogande,

"Flottsjösågaren"

Ungefär samtidigt med Tönssågen fanns en privatägd såg i vattendraget mellan Flottsjön och Bursjön. Sågställaren Anders Andersson bodde med sin familj i en liten stuga intill sågen. Han kallades allmänt för flottsjösågaren; sommartid tjänstgjorde han även som vallvaktare för omkringliggande fäbodar. Min farfar, född 1846, berättade att när flottsjöfamiljen en julafton eldade upp bakugnen för att grädda julbrödet rasade stenvalvet ned och gjorde ugnen obrukbar. Men sågaren var inte rådlös utan lade den redan utbakade degen i en säck och bar den ned till närmaste gård i Tönsen där han fick brödet gräddat. Med det nygräddade, varma brödet i säcken gick han åter hem till Flottsjön, en timmes promenad enkel resa efter en enkel skogsstig. Man kan förstå att det blev en sen julmiddag i flottsjöstugan det

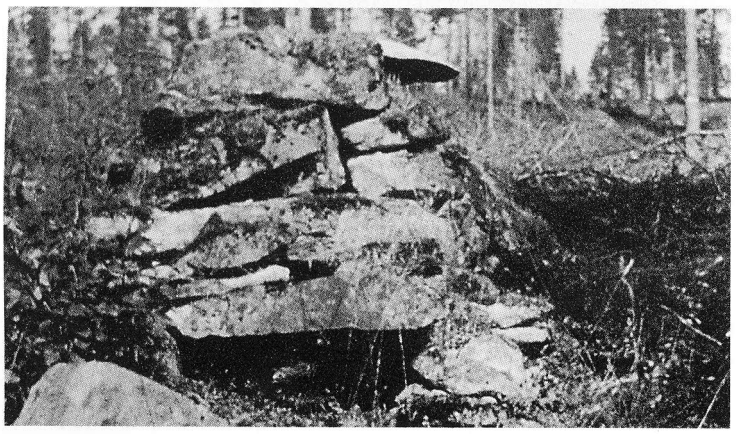

Bakugnen vid Flottsjöstugan.

året. Sågare Andersson byggde sedan en bakugn av gråsten ute på gårdsplanen. Ugnen stod kvar i åtskilliga år sedan stugan och sågen rivits. Jag hann lyckligtvis fotografera den innan den raserades vid en skogsavverkning i slutet på 1960-talet. Bilden är tagen från framsidan, där man ser den låga ugnsöppningen, delvis övervuxen med mossa. Luckan till ugnen saknades, kanske utgjordes den av en enkel stenhäll.

Gruvdrift

På 1840-talet inmutades ett silvermalmfält ute på Tönsheden. Ett antal gruvhål togs upp i grusåsen där man nu har en stor grustäkt. Även i berget strax väster om grustäkten finns ett antal mer eller mindre igenrasade gruvhål. Brytningen gav tydligen dåligt utbyte och avstannade. På 1860-talet gjordes en ny inmutning i ungefär samma område men med samma negativa resultat. Fördelen för byborna innebar ökade arbetstillfällen om det så bara varade under en kortare tid.

Nödår

Nödåren 1867–68 blev kännbara även för befolkningen i Tönsen. Min farfar berättade att år 1867 – som tydligen var hårdast – föll det stora snömängder i början av året och snön låg kvar i djupa drivor ända in i juni månad. Han berättade att han den 20 maj körde på skaren med häst och släde obehindrat över alla gärdesgårdar (hagar). Dessa hagar hade en höjd av ca en meter och omgärdade då alla gårdar, åkrar och närliggande betesmarker. Vårsådden kunde inte ske förrän i början av juli. Resten av sommaren blev dock ganska varm och räddade den knappa skörden, som uppskattades till ungefär hälften av den vanliga.

Ett morddrama

Ett ruskigt mord utspelades vid torpet Sandbacken i början av 1900-talet. En kolare och skogshuggare vid namn Anders Gustaf Österman, 63 år, blev brutalt ihjälslagen och rånad efter en mindre spritfest. Österman hade vistats i byn några år och bodde ensam i en skogskoja. Han arbetade i skogen, bl a som kolare och hade gjort sig känd som arbetsam och skötsam och var väl känd i byn. Ibland var han arbetskamrat med Gustaf Westlund, född 1866, som var skomakare och diversearbetare. Gustaf bodde på Sandbackstorpet i södra delen av byn, hos en 30 år äldre änka, Margit Olsdotter.

En sommar under slåttertiden, var Österman plötsligt försvunnen. Man trodde till en början att han gått vidare och fått arbete på annat håll. Skogskojan var låst med ett kraftigt hänglås som senare visade sig ha blivit sönderskjutet. Hans arbetskamrat Gustaf Westlund tillfrågades naturligtvis och han förklarade att Österman flyttat till Gävle där han fått arbete och att han nog inte skulle återvända till byn.

Allt eftersom tiden gick tyckte man sig se att Westlund blev mer och mer grubblande och inbunden. Efter en tid började man lägga märke till att Gustaf bar klädespersedlar, bl a ett par stövlar som tillhört Österman. Även försökte han sälja en del hushållssaker och kolningsredskap som man kände igen som Östermans. På fråga förklarade han att han fått ta hand om detta vid vännens avflyttning. Gustaf blev mer och mer besvärad och hotade indirekt en del frågeställare till livet då han var omtöcknad av sprit. Han yttrade en

gång: "Jag har slagit ihjäl en person tidigare och kan göra samma sak igen". Ingen tog dessa hotelser på allvar, Gustaf betraktades som ganska feg och vek till sinnes. På fråga varför han på sista tiden fått ovanligt gott om pengar trots att han sällan hade arbete sade han sig ha kontakt med fan och därför alltid kunde gå omkring med välfylld plånbok. Han ville dock inte hjälpa någon annan till att få denna förmån hos den onde som han sade sig ha kontakt med. Gustaf klagade mer och mer över mardrömmar och dålig nattsömn och sökte bedöva sin ångest med hjälp av sprit. Han yttrade en gång i berusat och halvvaket tillstånd att "Jag har slagit ihjäl min bäste vän och kamrat. Han ligger under ris och mossa".

Byborna blev så småningom helt övertygade om att det inte stod rätt till med Östermans försvinnande. En kväll, nära ett år efter försvinnandet, samlades några grannar vid torpet för att söka efter ytterligar ledtrådar. Gustaf var då försvunnen. Sökandet sträckte sig snart till en liten bäck, omgiven av tät granskog, strax nedanför torpet. Man upptäckte då granbuskar som var spetsade och nedstuckna i mossan kring en hög med ris i bäckkanten. Man började plocka upp riskvistar och fann plötsligt en hand som stack upp ur bråten. Sökandet avbröts och landsfiskalen tillkallades från Kilafors.

De som kände Österman hade ingen svårighet att identifiera den döde när han grävdes fram, trots att han legat gömd här nästan ett år. Obduktionen som verkställdes av provinsialläkaren i Söderhamn visade på kraftigt våld mot huvudet, troligen utfört med en yxhammare. Gustaf var då på flykt, medveten om att marken började bränna under fötterna på honom. Han återfanns snart och anhölls som misstänkt för mordet.

Inför domstolen där ett stort antal personer, både Tönsenbor och andra, vittnade, förnekade Gustaf all skuld till dådet. Enligt Gustafs egen berättelse hade han haft sällskap med Österman på hemväg från Holmsveden där Gustaf bl a hämtat ut en kagge brännvin vid järnvägsstationen. Under den nära milslånga promenaden hade de vilat då och då och smakat på innehållet i kaggen. Framme vid Sandbackstorpet hade Österman känt sig trött och lagt sig att vila utanför grinden. Enligt Gustafs berättelse som han vidhöll under alla förhör hade Österman vaknat efter någon timme och gått hem till sin koja i skogen. Åklagaren hävdade däremot med stöd av vissa fynd och vittnesmål att Gustaf slagit ihjäl sin kamrat medan han låg och sov vid grinden och sedan släpat ned den döde till bäcken och täckt över honom med ris och mossa.

Efter ett flertal förhör och rättegångar under sommaren och hösten dömdes Gustaf Westlund som "skyldig till mord till staffarbete på lifstid samt att för alltid vara medborgerligt förtroende förlustig". Efter 20 år på Centralfängelset på Långholmen i Stockholm blev han benådad och återvände till sin hemsocken. Sambon Margta var då död och stugan på Sandbackstorpet jämnad med marken.

De bybor som kände Gustaf väl, talade länge om dramat. De hade svårt att förstå att han kunde utföra en så bestialisk gärning.

"Plit-Anders"

En lite udda person, ganska originell, var "Plit-Anders" eller Anders Andersson, som han egentligen hette, född 1861. Han bodde ensam på sitt ägandes torp "Plitens" sedan hans sammanboende Margareta Södergren dött och barnen undan för undan flyttat hemifrån. Anders var ytterst mångkunnig och dessutom utrustad med en liten räv bakom vardera örat och kanske också en i det yviga helskägget. Han var torpare och kolare som många andra i byn. På äldre dar ägnade han sig mest åt sina hobbies, bl a att fiska och att bygga en och annan gitarr och fiol. Trots tillgång till ytterst primitiva verktyg lyckades han många gånger få riktigt bra ljud i sina instrument.

Det hände ibland att han gick till någon av gårdarna i byn och spelade och sjöng sina visor. Som belöning blev det en eller annan kopp kaffe, i bästa fall spetsad till en kask. Sommartid såg man honom ibland komma cyklande med en stor plåtdunk hängande på var sida om styret. Dessa resor sträckte sig även till angränsande byar. I dunkarna hade han "hembränt", som han bjöd ut till försäljning. Det hembrända bestod av egenhändigt tillverkad trätjära, som han brände i sin egen tjärdal bakom lagårdsknuten.

Signaturen Point i tidningen Ljusnan besökte en gång Anders för en intervju. det enda resultatet blev ett foto i tidningen och därunder följande vers. "Plit Anders sitter vid södervägg, och solen skiner på grånat skägg. Han sjunger

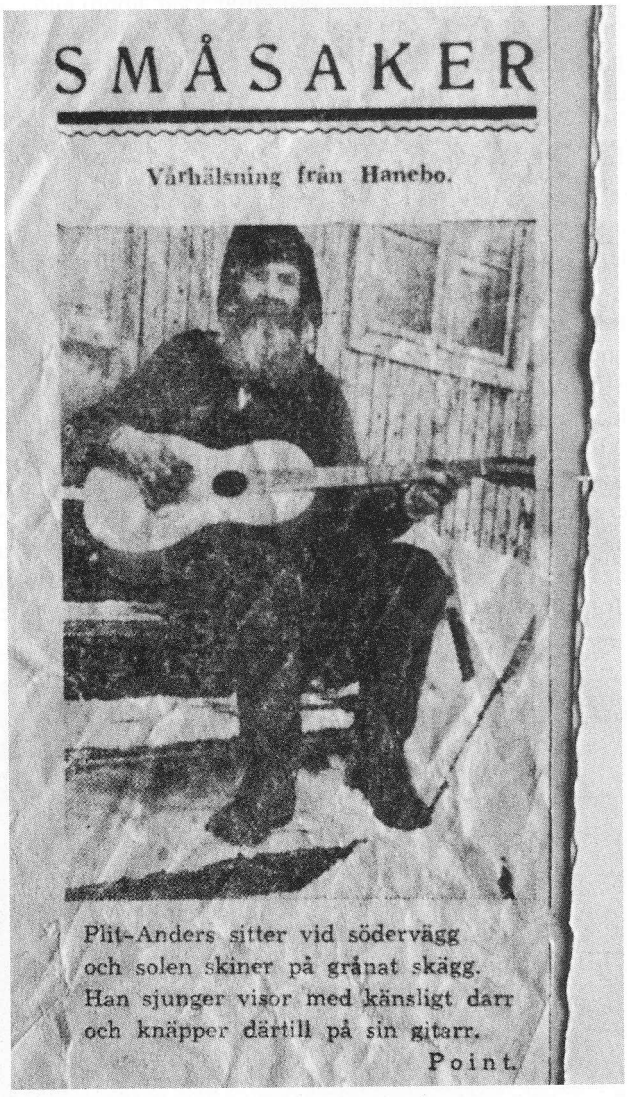
SMÅSAKER

Vårhälsning från Hanebo.

Plit-Anders sitter vid södervägg
och solen skiner på grånat skägg.
Han sjunger visor med känsligt darr
och knäpper därtill på sin gitarr.
Point.

Plit-Anders.

visor med känsligt darr och knäpper därtill på sin gitarr". Personlig hygien och städning var ett ganska försummat område för honom. Han hade svårt att freda sig för loppor och vägglöss, som var mycket svåra att utrota sedan de en gång fått fäste i en gammal stuga. När lopporna blev alltför besvärliga finhackade han nässlor som han strödde ut på golvet. På detta slog han sedan kokhett vatten. Metoden gav honom en tillfällig lättnad. Med tanke på den kalla och dragiga stugan var nog lopporna mindre vanliga på vintern. Apropå vägglöss så berättades det om en annan bybo som hittade en annons i en tidning där man erbjöd en säker metod att ta död på vägglöss. Glad i hågen svarade han på annonsen och fick sig tillsänt ett litet postpaket mot efterkrav. Paketet innehöll ett städ och en hammare, allt utfört av metall och i behändigt fickformat.

Livsbetingelser i byn under 1700- och 1800-talen

I våra dagar har vi nog svårt att föreställa oss hur våra tidiga förfäder kunde klara sin försörjning. Man var nästan helt hänvisad till självhushåll. Kontanta medel var en ständig bristvara. Före år 1846 var det förresten förbjudet att öppna handelsbodar på landsbygden. Detta för att skydda städernas köpmän. År 1864 lättades bestämmelserna så att affär fick etableras på minst tre mils avstånd från närmaste stad. Till Söderhamn som då var närmaste stad var det ca fyra mil. Skräddare och skomakare fanns i byn, åtminstone på 1800-talet. Att köpa färdiga kläder och skor hörde till ovanligheterna. Man spann garn och vävde tyger. Skinn och hudar efter husdjur och vilt beredde man oftast själv.

Den odlade jorden gav dålig avkastning. Konstgödsel var ett helt okänt begrepp. Havre och korn, som odlades mest, fick ofta skördas halvmoget och dessutom många gånger frostskadat. Sädesslagen har sedan dess gått igenom flera förädlingsprocesser som medfört att de nu mognar snabbare. En fördel var att man hade skogen inpå knutarna där man sommartid hade kreaturen på bete. Man behövde inte anlägga fäbodar, som annars var ganska vanligt. Kor och getter var vana att gå hem till kvällarna för att bli mjölkade. Fåren däremot, kunde vara borta på skogen i flera veckor i sträck. För hästarna hade man inhägnade betesmarker, hästhagar, i gårdarnas närhet.

För att klara fodertillgången för sina husdjur under vintermånaderna fick man, som komplement till höskörden från de egna åkrarna, söka sig slåttermarker på myrar och på nedlagda fäbodar. Här timrade man upp små hölador där man förvarade det torkade höet som sedan kördes eller drogs hem på vinterföre. Skarsnön på vårarna var då till glädje. Allt hö och all säd fick slås med lie. Slåttermaskiner blev vanliga först under senare delen av 1800-talet.

Jakt och fiske bidrog naturligtvis i väsentlig del till försörjningen av de oftast barnrika familjerna. Man fick även dra försorg om sina gamla, orkeslösa föräldrar. Några allmänna pensioner fanns det inte förrän en bit in på 1900-talet. Till långt in på 1800-talet utgjorde björn och varg ett faromoment för de skogsbetande husdjuren. Så snart man upptäckte spår av dessa rovdjur i byns närhet samlades man till jakt. De mest omtalade björn- och vargjägarna i byn var Per Persson Färdig, född 1791 och Mats Olofsson Tönnvik, född 1792. Mats Tönnvik var förresten son till Töns-Olle (Olof Christoffersson, född 1760) som var mycket omtalad för sina enorma kroppskrafter). Per Färdig var skogvaktare och landsbonde på Färdigstorp, sedermera Persberg.

För direkt penningavlönande arbeten var man hänvisad till kolningsarbete och allteftersom efterfrågan på träkol minskade så ökade efterfrågan på timmer och massaved. Otaliga är de timmer- och massavedslass som körts med hästar längs myrar och sjöar upp till Lötbodarna och sedan utför Brännäsbackarna förbi Varstubäcken och Sandsveden ned till avläggen på Bofarasjöns is.

Av husförhörslängderna framgår att omsättningen på invånare i byn var ganska stor, i synnerhet på 1800-talet. Vi fick allt längre fredsperioder och många avskedade f d soldater fick skaffa sig annan försörjning som t ex jordbrukare eller kolare. Till Tönsen kom bl a f d gardessoldaterna Anders Töns, född 1740 och David Hane, född 1743. Under senare delen av 1800-talet utvandrade många bybor till Amerika. Det var både hela familjer och unga, ensamstående. På 1860-talet utvandrade totalt 11 personer från byn och på 1870-talet 9 st. Antalet mantalsskrivna i Tönsen var i början av 1800-talet ca 75 personer fördelade på 13–14 familjer. På 1860-talet hade antalet inbyggare, trots att många emigrerat, ökat till ca 150–160 personer, fördelade på 27–28 familjer. I början av 1930-talet hade invånarantalet minskat till ca 110 personer, fördelade på 18–19 familjer.

Nutid

Under de senaste 50–60 åren har här liksom annorstädes skett en enorm utveckling på alla områden. Man har inte längre samma känsla av avlägsen skogby. År 1939 drogs telefon till byn med, till en början, fem abonnenter på egen telefonväxel. Några år senare installerades elektrisk kraft. I början av 1950-talet renoverades vägen på hela sträckan mellan Löten och Hemstanäs och klassades som enskild väg med statsbidrag. En vägsamfällighet med ansvar för skötseln konstituerades. Ett helt nät av skogsbilvägar genomkorsar numera de stora skogarna som till största delen ägs av Stora Skog.

Några skogsarbeten i gammal mening existerar inte längre, utan allt bedrivs maskinellt. Den arbetsintensiva skogskolningen är sedan länge ett minne blott. Allt detta har medfört att arbetstillfällena i byn har minskat drastiskt och i synnerhet de yngre generationerna har sökt sig bort från byn. De tidigare arrendegårdarna har undan för undan friköpts och senare ofta sammanlagts till större bruknings-enheter.

Det är ytterst glädjande att intresse finns att hålla jorden öppen. Åkerjorden är nu uppdelad på fyra brukare som, tack vare en rationell drift kan hålla en mycket större sammanlagd kreatursbesättning än vad som fanns i byn tidigare. Åtminstone vi som är sommarboende här känner stor glädje i och uppskattar mycket att byn inte tillåts växa igen och förlora sin naturskönhet. De åretruntboendes antal har, som sagt, minskat drastiskt och utgörs nu av drygt 20 personer uppdelade på 10 familjer. Ett stort antal sommarstugor har undan för undan vuxit upp längs bergssidorna där de boende kan glädjas åt en lugn och fin naturmiljö.

Olle Larsson

Timmerköraråren

Så här var början

I tidigare nummer av Hanebo Jul har jag skildrat några skogskörarvintrar. Men hur var de första åren? Så här var det. Det var strax efter nyår 1938. Min bror Johan hade av Ewald Larsson åtagit sig ett skifte i närheten av Knupbodarna. Det skulle köras ner till Bergviken vid Hamnäs.

Johan hade köpt häst och jag skulle få följa med och ha vår häst. Mina föräldrar ägde ett torp som födde tre kor och en häst och den skulle jag få ha. Han hette Thor. Den hade varit på torpet sen början på trettiotalet och började nu bli till åren kommen. Jag var hellycklig att få följa Johan och köra timmer, nyss fyllda sexton år, men det skulle nog gå. Hos Karl Engmans i Hamnäs skulle vi bo. Johan hade kört dit någon dag i förväg för att göra i ordning bostaden och ploga basvägen. Den var fem kilometer.

Natten till den dag jag skulle köra dit sov jag inte mycket. Tänk att få fara till skogen med "egen" häst! Den morgonen glömmer jag aldrig. Hö och andra förnödenheter på kälkarna, jag minns än klangen från skakelklockan när jag körde ner mot landsvägen. Tror jag visslade "Än i dag gamla spinnrocken spinner".

Det tog två timmar att köra till Hamnäs. Ställde in hästen i stallet, lastade av det jag hade på kälkarna, bar in till bostaden det som hörde dit. Vårt rum bestod av två sängar, ett bord, stolar och en järnspis. Efter en stund kom Johan, han hade varit efter ett lass. Vi åt middag.

Sen följde jag också med upp till skiftet med min häst. Nu skulle jag försöka åstadkomma mitt första lass. Johan hjälpte mig att göra iordning "lunnbänken". Det är benämningen på platsen där man lastar på kälkarna. Det gäller att få kälkarna så lågt som möjligt och så högt för att underlätta lastningen. Sen får man med släpkälke dra fram virket till lunnbänken. När det var lastat skulle jag balansera ner mitt första timmerlass, det gick faktiskt. Det var naturligtvis broder Johan som både praktiskt och med ett vakande öga såg till att allt gick som det skulle.

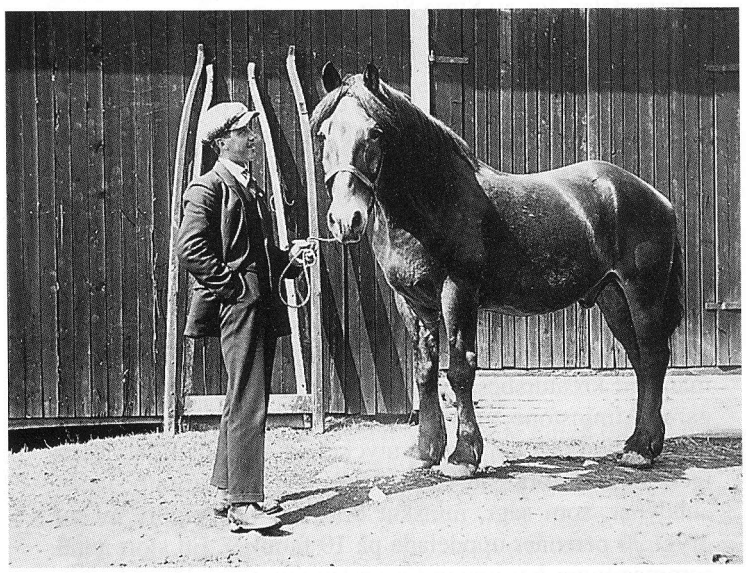

Broder Johan med gårdshästen Frej på stallbacken hemma vid Persbacka 1929.

Det var flera som körde efter samma väg, men tog virket på andra skiften. En som jag minns särskilt var Anders Eng. Han var bonde där i byn. Han körde meterved den här vintern. Hans häst var en Gudbrandsdaling, helt underbar. Anders brukade lämna häst och vedrede vid vägen sen gick han och såg efter hur han skulle köra veden. Så ropade han till hästen: "Kom nu och följ spåren". Då knallade hästen iväg efter Anders spår. Kom inte och säg att hästar inte förstår.

Alla i Hamnäs var mycket vänliga. Det hördes aldrig att en Hamnäsbo svor. Om det var riktigt besvärligt kunde dom säga att det "rackras", men det var också det grövsta ord dom använde, det gick tydligen bra ändå. I Engmans där vi bodde förekom det ofta att det brann i spisen både på middagen och kvällen när vi kom hem. Som jag sa, mycket vänliga och hjälpsamma människor i Hamnäs. Vi blev kvar i Hamnäs tills det blev slut på snön.

Efter sommar och höst blev det åter vinter igen, som vanligt. Det var mer körning kvar i Hamnäs. Vår gamla häst Thor hade fått sluta sina dagar. Nu hade min far köpt en ny häst som skulle bli fem år till våren. Han var grå till färgen och fick naturligtvis heta Grålle. Vi flyttade till Hamnäs igen och fick fortsätta där vi slutade ifjol. Vi bodde hos Engmans igen, men i ett annat rum i en annan gård. Det var inget större fel på det rummet efter den tidens krav. Men jag minns en episod. Det var en dag, det blåste hårt. När vi kom hem och skulle äta middag, hade innanfönstren blåst lös i övre kant och fallit fram inåt rummet, men fastnat i gardinerna, så dom hängde fram mot oss när vi kom in. Det var inte något fel på glasen. Vi reste upp dem och spikade fast ordentligt. Det är en fördel med självdrag, det blir aldrig mögel.

Det är inte så mycket att berätta om dagar och månader i skogen. Mest arbete och slit. Man var nöjd att lägga sig på kvällen. Ingen radio och ingen TV med Dallas eller Hem till gården.

Nu började jag hänga med i skogen, hade fyllt sjutton år. Var organiserad sen förra året i Skogs och Flottning, som förbundet hette då. Johan var sedan längre tid tillbaka medlem i samma förbund.

En händelse som skedde en dag vill jag återge. Det hade kunnat bli en stor olycka, men slutade med bara materiella skador.

Vi var på väg ner med första foran, jag körde först. Det var en lång myr vi körde över, Johan hoppade av och gick efter. Min nya häst var kvick så jag kom en bra bit före. När myren var slut hoppade Johan på lasset bak och sprang på stockarna framåt. Han hade en oknäppt päls på sig, hästen blev rädd när denna fladdrade, tog i och börja-

de springa. Johan flög av utan att få tag på tömmarna. Jag fick höra vad det skramlade där jag satt och styrde ut genom backarna. Vi hade båda två skakelklockor. Jag reste mig upp och tittade bakåt och får se den andra hästen med lasset efter sig komma i fullt sken. Vad skulle jag göra? Min häst blev orolig, gjorde flera ansatser att sticka med lasset. Den andra hästen kunde ju inte stanna. Han kastade sig upp på mitt lass. Som tur var gick skaklarna av. Hästen föll ner på sidan i snön. Det blev en fruktansvärd smäll på mitt lass, men jag lyckades hålla hästen så han inte skenade, så småningom kunde jag stanna. Vi körde ner mitt lass först, sen tog vi Johans. Hans häst hade klarat sig helt.

Johan ringde ner till Rundqvists Järn och de skickade ett par skaklar med eftermiddagsbussen. De kostade femton kronor. Dagsförtjänsten räckte inte till ett par skaklar, men vi hade haft en sagolik tur. Även detta år körde vi så länge vintern varade.

Nu var det våren 1939 och mycket oroligt ute i världen och den första september stod det i Tidningen Ljusnan som då var eftermiddagstidning: "Hitler tände luntan i morse". Det var krig och början på andra världskriget.

Det var redan bestämt att vi skulle till Hamnäs även denna vinter. Under hösten hade det tillkommit ett skifte vid Knupbodarna. Detta skifte skulle med fördel kunna avverkas på hösten och lunnas ihop för nedkörning till Hamnäs på vintern.

Följden blev att jag redan i november, med häst och redskap flyttade till Knupbodarna, för att bo i Jon-Jons i Vallsänge stuga. Skiftet där vi skulle hugga och köra var ett rotköp som Ewald Larsson förvärvat. Det var Alfred Larsson, deras skogvaktare, som kom upp och visade skiftet. Vart avläggen skulle vara, samt priser. Jag minns inte nu vilka priser vi fick. De som skulle hugga var Elov och Sigurd Olsson från Smens samt Helge Lotström. Sme-pojkarna gick ibland hem om kvällarna, men Helge var kvar. Han hade en resegrammofon med sig, så vi hade musik.

Krantz-Per bodde i Lars-Ols stuga, vi hade hästarna tillsammans i det stallet. Per höll på att släpa fram kolved till milor som skulle kolas. Per var tidig på morgnarna, så han gav alltid min häst mat också. Den trettionde november funderade vi vad som var på gång. Vi hörde klockorna från Hanebo kyrka. Det betydde allmän mobilisering. Sovjet hade förklarat Finland krig. Det var ruskigt, kriget hade kommit närmare oss.

Vi for hem på lördagseftermiddagen och tillbaka på måndag morgon. Skiftet blev klart till jul och "boförde hem".

Så blev det 1940 och vi for återigen till Hamnäs för att fortsätta köra timmer där. Dels var det virket som jag lunnat ihop före jul som skulle ner till sjön, men det var också en hel del annat som skulle köras, men vi var klara i början av februari.

Det fanns en del sommarhuggen massaved på Skorven som skulle ner till Bergviken. Men det blev en annan väg

Paus i timmerskogen. Sittande på lasset; Bror Hammarström, Lotan och Lars Eriksson, Västberge. Framför lasset; Erik Jonsson, Löten och Per-Erik Eriksson, Hallen på Myrberg. Bilden har ej med artikeln att göra då det gäller tid och plats.

och där var så tvärt ner så vi måste använda bara en kälke. Vi kom då ner vid f d Olle Bergmans. Där fanns på den tiden resterna av en tjärfabrik och där körde vi ner till sjön. Det var inte så mycket virke så vi blev snart klara. Efter tre vintrar i Hamnäs flyttade vi till Röstbo och bodde i Ol-Jons fäbodstuga.

Vi körde från ett skifte vid Knupbodarna, men vi kom ner och lade av i närheten av Röstbo station.

Jag minns att det var Erik Edling med sonen Elof som hämtade virket. Det fanns ett spel på bilen som vevades för hand. Bilen drevs med gengas, nu var det krig och det var ont om drivmedel.

Vi körde färdigt i Röstbo, men vintern var inte slut.

Det var stor drivning ovanför Belse. Jag hamnade där. Kommer inte ihåg vart Johan flyttade, men körning fick han.

Nu kunde jag bo hemma. Vi var ganska många som körde från Belsebergen och ner till Bergviken vid Sibo. Omkring första april slog vädret om och det töade hårt. Det blev omöjligt att kälkköra till sjön. Vi hade ganska mycket virke i skogen. Lösningen blev att vi fick släpa fram virket till vägen vid Rust-Pers. Det var vackert väder, vi vilade middag på vedbacken hos Krantz-Gösta. Det blev smörgås och mjölk.

En dag, den 10 april 1940 kommer jag särskilt ihåg. Då meddelades på radions nyhetsutsändning att tyskarna ockuperat Danmark och Norge. Nu var kriget ännu närmare. Men det var konstigt, jag grubblade inte så mycket på det, och tur var väl det kanske.

Vintern var slut och vi hade fått fram allt virket till bilväg.

Nästa vinter blev det Hamnäs fäbodar, kolvedskörning åt Ewald Larsson.

Sen blev det lumpen mest hela tiden fram till 1945. Den tiden får bli en annan historia.

Erik Skoglund

När järnvägen kom till Söderhamn

Ett hundraårsminne

Till det yttre tämligen oförändrat står Söderhamns första stationshus när man 1961 firade hundraårsminnet av stadens första järnväg. Den tvåvånings träbyggnad, Rektorsgatan 2, där nu Socialbyrån är inrymd, var under åren 1861–1885 järnvägsstation. Utefter Rektorsgatan, nedanför kyrkans lummiga grönska, ångade för ett sekel sedan lok och godsvagnar ned mot hamnen, sedan passagerarvagnarna först kopplats av nedanför Rustkammarbacken och av egen kraft rullat in i banhallen på norra sidan av stationshuset. Men inom en inte alltför avlägsen framtid måste den gamla byggnaden rivas för att ge plats för en ny kommunal administrationsbyggnad, och därmed försvinner det sista i staden som minner om en av Sveriges märkligaste järnvägsanläggningar.

För märklig var i sanning den trafikled mellan Söderhamn och Bollnäs, som kunde invigas den 15 september 1861. Sträckan var inte mer än cirka fem mil lång, men den tog sju timmar att avverka och passagerare och gods måste byta fortskaffningsmedel tre gånger. De första femton kilometrarna tillryggalades med järnväg till Bergvik. Där överfördes folk och gods till båt och pråm, och över Bergvikens vatten gick färden vidare upp mot Landa nedanför de strida strömmarna mellan Varpen och Bergviken. I Landa blev det omlastning igen nu till en närmare två kilometer lång hästjärnväg med ändstation i Edsänge vid Varpen. Sista sträckan – från Edsänge till Bollnäs – blev det återigen båtförbindelse.

I början på 1850-talet började man på allvar diskutera planer på järnvägsförbindelse mellan Söderhamn och inlandet, men redan långt tidigare hade förutsättningarna för en förbindelse mellan inland och kust skapats. Den bördiga bygden kring Bollnäs hade transportproblem österut, och det hade också kvarnar, sågar och järnbruk, inte minst i Kilafors, där Kilaforsverken växt fram efter en sammanslagning av Kilafors Bruk, Annefors i Bollnäs och Tönshammar i Skog. Stationsinspektor G. V. Hultman, stins i Söderhamn från 1915 till pensioneringen 1930, berättar i sin smått unika, tyvärr ännu otryckta skrift, "Söderhamns Centralstations krönika intill år 1930" om timmertransporter från Marmen, Bergvik och Myskje, om Dannemoramalm från Söderhamn till Kilafors och om järn från

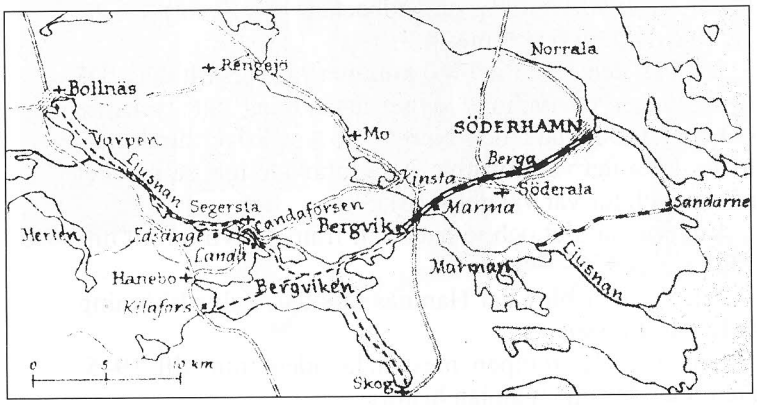

Karta Söderhamns–Bergviks Järnväg.

Brukspatron
C A Rettig, Kilafors

samma plats, från Svabensverk, Furudal, Dalfors och Voxna. Det fanns således ett stort och rikt inland, där det för de många bruken efter hand blev ett livsvillkor att få en förnuftig lösning, inte minst ekonomin, på sina transportproblem.

Många av dessa platser låg längs Ljusnans vattensystem men man hade ingen möjlighet att utnyttja älven i dess fortsatta lopp öster om Bergviken ner mot Ljusne och Bottenhavet. De strida strömmarna mellan Bergviken och Marmen och öster om Marmen satte stopp för all båttrafik.

År 1853 kom de första egentliga järnvägsunderhandlingarna igång. Då möttes representanter för järnbruk och trävarubolag i Söderhamn, men till en början tvistade man om var banan skulle gå. Den stridbare och mäktige herren till Kilafors, brukspatrom C. A. Rettig, hade två förslag: antingen en kanal mellan Bergviken och Marmen och därifrån en järnväg ner till Sandarne eller också en bana från Bergviken till Söderhamnsfjärden. Förste lantmätaren i länet P. H. Widmark ansåg att banan skulle gå direkt från Bergviken till Sandarne. Man var villig att satsa en försvarlig summa på en utredning, och en provisorisk direktion tillsattes med brukspatron Rettig som självskriven medlem.

Men sen blev det tyst kring projektet – i varje fall utåt – fram till januari 1856. Då hölls ett möte på rådhuset i Söderhamn för sådana, som var intresserade av järnväg mellan Söderhamns fjärd och Bergviken och mellan Landaforsen och sjön Varpen. Aktieteckningen gick med rekordfart, då många var klarsynta nog att inse att här var det fråga om ett projekt, som skulle ge god vinst på det insatta kapitalet. Det tecknades genast 625 000 riksdaler för järnvägen Söderhamn–Bergvik och 407 000 riksdaler för hästbanan vid Landa. Sedan ständerna på sommaren samma år beviljat banan ett lån på 500 000 rdr, tog aktieteckningen ny fart, och som exempel kan nämnas att sysslomännen

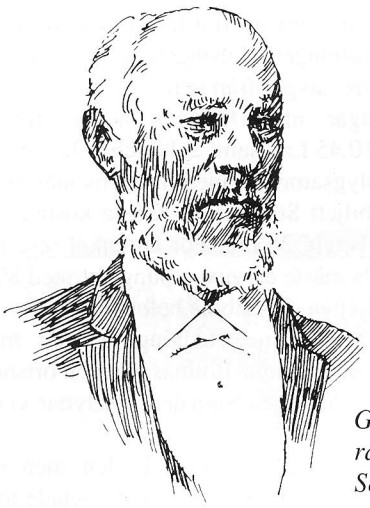

Grosshandlaren och rådmannen J G Brolin Söderhamn

i Bergviks bolags konkursbo, herrar Hierta och Björnbäck, ensamma tecknade aktier för 100 000 riksdaler – en på den tiden svindlande stor summa. Men det visade sig så småningom, när banan var klar, att den blivit så mycket billigare än beräknat, att aktieägarna aldrig behövde betala in mer än en tredjedel av det tecknade beloppet.

Att företaget också infriade de ekonomiska förväntningarna och blev något av en guldgruva, skulle framtiden visa. Utdelningen blev nämligen från början och praktiskt taget ända fram till 1885, då bolaget trädde i likvidation och banan förstatligades, sex procent.

Söderhamns Jernvägs Aktiebolag erhöll stadfästelse den 17 september 1858. Aktiekapitalet bestämdes till en miljon kronor i aktier om hundra kronor. I den första styrelsen återfanns två av dem som var med och diskuterade planerna redan 1853, nämligen förste lantmätare Widmark, som 1859 lämnade sitt älskade Hälsingland och blev landshövding i Norrbotten, och brukspatron Rettig. I styrelsen satt vidare grosshandlare och rådmannen Johan Gustaf Brolin, rådman P. A. Sundh och major S. P. Bergman.

Verkställande direktör var under bolagets 24-åriga tillvaro den nyssnämnde grosshandlaren Brolin i Stugsund. Han var född 1816. Namnet hade hans fader tagit efter byn Bro i Enånger, där han var född. Grosshandlare Brolin var under 1800-talet en av de ledande männen i stadens såväl ekonomiska som kommunala liv. Han skildras som insiktsfull och driftig och hans krafter räckte till för många uppdrag. Genom arv var han och en broder ägare till handelshuset Brolin & Son, som drev en omfattande varvs- och rederirörelse. Han var också en av stiftarna av Marma bolag, som han ledde fram till 1907, året innan han dog. Långa perioder var han också rådman, stadsfullmäktiges ordförande och dessutom stadens riksdagsman i andra kammaren.

I augusti 1858 anställdes en kassör och bokförare för järnvägsbygget och samtidigt beställdes 150 kanalspadar med skaft, 50 järnhackor, 100 skottkärrhjul och 25 spett. Vid årsskiftet 1858–59 upptogs förhandlingar med grosshandlare Pontus Kleman i London om inköp av räls, under vilkor att han tog aktier i banan för 30 000 riksdaler. Enligt kontraktet förband sig Kleman att sommaren 1859 vid Söderhamns lastageplats Stugsund kostnadsfritt leverera 5 625 skeppspund stapelstadsvikt räls.

Banbygget kunde påbörjas den 27 september 1858. Då togs första spadtaget i närheten av Kinsta blivande station, varom en minnestavla, tillkommen 1887, bär vittnesmål. Överingenjör var den redan då ryktbare järnvägsbyggaren, dåvarande löjtnanten Claes Adelsköld. Denne blev senare svärson till grosshandlare Brolin, då han gifte sig med den för sin skönhet omtalade Sara Gustava Brolin. Löjtnant Adelsköld var för övrigt en mångkunnig herre som inte bara behärskade järnvägsbyggandets svåra konst. Han var också arkitekt och har bl a ritat Sandarne kyrka.

Arbetschef var ingenjör J. A. Söderlind, som sedan blev järnvägens förste trafikchef, en syssla som han innehade till 1872, då Adelsköld behövde honom för nya järnvägsbyggen. Söderlinds efterträdare i Söderhamn blev ingenjören vid Topografiska kåren Hjalmar Ljungh.

Den 9 september 1861 överlämnade Adelsköld den färdigbyggda banan och den 15 september kom den högtidliga invigningen som förrättades av landshövding Asker, sedan chefen för Väg- och Vattenbyggnadskåren, överste Modig, som avsynat banan, lyckönskat bolaget till "den nya kommunikationsliniens fullbordande".

Av invigningen ger tidningen Helsingen en målande skildring. Stationshuset var "smakfullt smyckat med flaggor, löf, blommor och kransar och en talrik samling personer, klädda i högtidsdräkt, wäntade att i festen deltaga". Även invigningståget, som bestod av såväl täckta som öppna vagnar, var naturligtvis lövat, liksom stationshus och banvaktstugor utefter linjen upp till Bergvik. "Wid Bergviks brygga lågo äfwen festligt prydda, jernwägsbolagets ångbåt Christian samt Kilafors bruksegares ångbåt, om bord å hwilka wi snart befunno oss ute på Bergwikens klara bölja på wäg till Segersta". Det blev en angenäm sjöresa i strålande väder och naturscenerierna beundrades livligt. Vid Landa mötte honoratiores från Bollnäs. En del av de inbjudna använde hästjärnvägen till Edsänge och en del promenerade. Vid Edsänge låg ångfartyget Varpen och väntade, men man kunde inte fortsätta till Bollnäs – tiden var för knapp – utan måste återvända till Landa och Bergvik.

I Bervik möttes man av "harmonimusik utförd af en afdelning ur Helsinge regementes musikkår, samt af kanonsalut". Man fortsatte omdelbart till staden. Efter en högtidsgudstjänst i kyrkan samlades man så till en subskriberad festmiddag, där, av referatet att döma, talen och skålarna var många. Med entusiasm tömde man bl a, en skål för grosshandlare Brolin, som

Löjtnanten, sedermera majoren Claes Adelsköld, överingenjör vid järnvägsbygget.

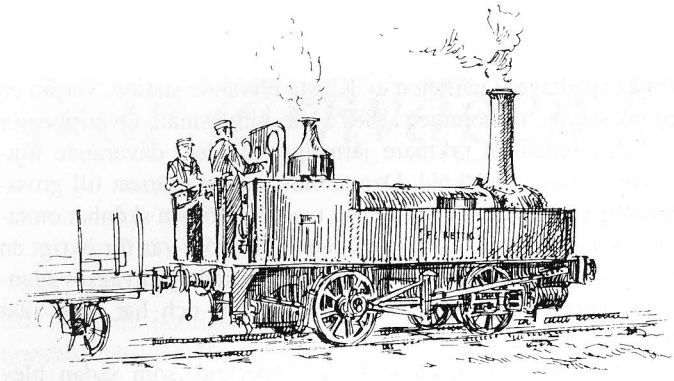

Loket P C Rettig.

enligt ett av landshövdingen uppläst telegram, samma dag av konungen utnämnts till riddare av Vasaorden.

"Först mot midnatt åtskiljdes sällskapet i den lifligaste sinnesstämning".

Till att börja med förfogade banan över två fyrkopplade tanklokomotiv, byggda vid Nyköpings Verkstad. De var naturligtvis efter tidens sed vederbörligen döpta. I stora metallglänsande bokstäver på lokens båda sidor stod namnen P. H. Wimark och J. G. Brolin, något som säkerligen inte förvånade dåtidens söderhamnare, ty hedras den som hedras bör.

Till de resandes förfogande stod tre kombinerade första och andra klass personvagnar och för godstransporterna, som främst utgjordes av trävaror, fanns 60 godsvagnar, byggda på träbalkar. Fordonsparken visade sig dock rätt snart vara otillräcklig, varför bolaget fick investera stora summor i mer rullande materiel. Bl. a. fyra sexkopplade lokomotiv, som fick namnen P. C. Rettig, Söderhamn, Thor och Sleipner.

På hästbanan mellan Landa och Edsänge fanns två tredje klass personvagnar och tre godsvagnar.

Men bolaget behövde också transportmedel till sjöss. För att ta hand om folk och gods på Bergviken och Varpen krävdes båtar och pråmar. På den förstnämnda sjön gick hjulångaren Christian, som senare såldes till Kilafors bruk, och den för dåtidens förhållanden ståtliga ångbåten Bergviken. Det var en imponerande hjulbåt, 33 meter lång, sex meter bred och med en 30 hästkrafters maskin. På sjön Varpen gick en mindre ångbåt med samma namn. Dessutom fanns ett antal lastpråmar.

Vintertid, när isen band sjöarna, låg all trafik nere, även på järnvägssträckorna. Då togs all personal, som inom parentes sagt hade efter dåtidens förhållanden mycket goda löner, ner till Söderhamn för underhållsarbeten. Lokomotiv och vagnar sågs över, målades och putsades inför en ny säsong. Under sommarhalvåret körde man täta turer och nattåg var inte ovanliga. Under högsäsong på 1880-talet kunde tågantalet per dygn uppgå till närmare trettio. En av trafikchef Söderlind undertecknad tågtidtabell i tidningen Helsingen år 1863 berättas att "bantåg med passagerare" avgår från den 1 juli alla dagar utom söndagar och helgdagar med följande avgångstider från Söderhamn: 7.30 och 10.45 f.m. samt 2.30 och 7.30 e.m.

Över Bergvikens vatten uppehölls trafiken till en början med hjulångare.

Biljettpriserna var blygsamma – med nutidens mått mätt. En enkel andraklass barnbiljett Söderhamn-Kinsta kostade 12 öre medan en vuxen fick betala 25 öre. För en enkel resa i andra klass Söderhamn-Landa måste en vuxen punga ut med 80 öre. I första klass kostade biljetten det dubbla beloppet.

Med fantasins hjälp och med ledning av den målande beskrivning av en resa Söderhamn-Bollnäs, som en ortsbo gjorde för många år sedan i tidningen Signalen, förflyttar vi oss till 1860-talet.

Avgångstiden var för länge sedan överskriden, men alltjämt dröjde stinsen med att ge avgångssignal. Man väntade förmodligen på någon av de mäktiga herrarna i bolagsstyrelsen. Det hände då och då att de inte var klara med sin uträttningar vid avgångstiden, och då var det bara för de övriga passagerarna att ge sig till tåls. Och folk i gemen fann inget konstigt i detta – patroner och disponenter var ju ägare till järnvägen och då måste de väl också ha något att säga till om. Vid ett tillfälle när avgångstiden betydligt överskridits, frågade en andraklass passagerare försynt om orsaken. Stinsens svar är betecknande för tiden: – Det kan jag inte upplysa om, ty brukspatron Rettig har middag på Stadshotellet och herrarna skall sedan med tåget till Bergvik.

Passagerarvagnarnas dörrar låstes utifrån. Också fönstren var stängda. Där satt nu "de arma offren för tidens nymodigheter och kände sig som kaffebönor i en ruskande kaffebrännare. Så kände sig åtminstone ovannämnde ortsbo, som i och med denna resa gav sig ut på sitt livs stora äventyr. Tåget rullade förbi stationerna – eller kanske rättare sagt anhalterna – Berga (ungefär nuvarande Söderala), Kinsta (Kinstaby) och Marma (Myskje, Myssje, Marmaverken).

I Bergvik fanns emellertid en riktig stationsbyggnad och vidare ett magasin och en ångbåtsbrygga, där ångfartyget Bergviken väntade. Kapten Fernkvist stod bred och trygg i fören och såg sina passagerare stiga ombord. Han var omtyckt av alla som kände honom, och han hade mycket att berätta från sin skiftande levnadsbana. Egentligen var han kopparsmed – hans mästarprov, två negerfigurer i koppar, var på sin tid utställda vid Koppartälten i Hagaparken invid Stockholm. Men en eldsvåda ödelade hans verkstad i Söderhamn, och då blev han, totalt utan papper från någon navigationsskola, skeppare på Bergviken. Hans fru hade hand om restaurationen ombord. Hon var en mästare i att steka strömming och hennes kotletter var också vida berömda liksom de filbunkar, som serverades i matsalongen under resan Bergvik–Landa.

Omsider kom man fram till färjsundet vid Landa, och passagerarna fick åter fast mark under fötterna. Stationshuset var egentligen ett godsmagasin men hade icke förty en stor banhall, och spåret gick rakt igenom huset ut mot kajen. Majoren, sedermera överstelöjtnanten, Unge på Elftorp var driftsledare för hästjärnvägen mellan Landa och Edsänge, och det var han som ansvarade för att det alltid fanns hästar tillgängliga, när vagnarna skulle dras längs älven upp mot sjön Varpen. När avgångstiden närmade sig kom kusken på Elftorp, Anders Norling, med hästen från järnvägens stall. Var det vackert väder promenerade gärna passagerarna den underbart vackra vägen, där man på ena sidan hade det sagoomspunna

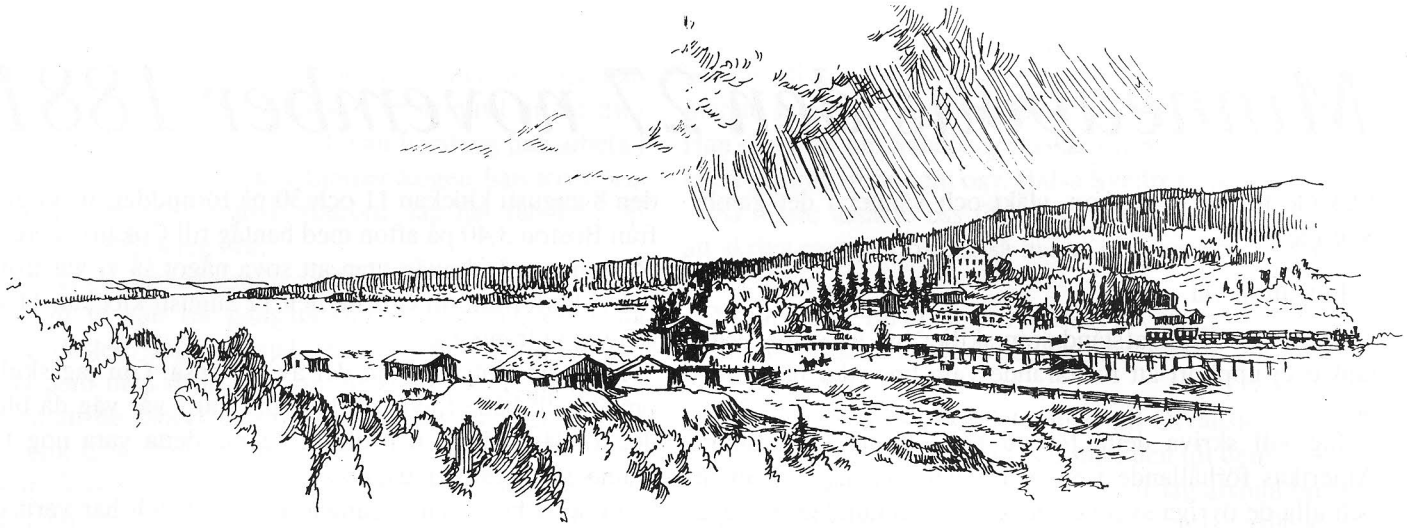

Bergvik 1883. Efter oljemålning av Albert Blombergsson, i Bergvik och Ala AB:s ägo.

Hårgaberget och på den andra den strida Landaforsen. Banan var högst på mitten och där fanns en träplattform vid sidan om spåret. Till plattformen räddade sig hästen undan vagnarna som nu började rulla ned för sluttningen mot Edsänge vid Varpen. En bromsare reglerade farten.

På hjulbåten Varpen kunde passagerarna inte undgå att komma i kontakt med "gubben Kjellgren", skepparen ombord. Det var en tjock krutgubbe, som allmänt ansågs elak. Han drog sig efter några år tillbaka och efterträddes av kapten Stenbom, en gammal sjöbjörn, som seglat på världens alla hav, men som slagit sig till ro – och trivdes – med livet ombord på en liten båt på en liten insjö. Han var mycke mån om sin värdighet, men han berättade gärna och ofta fullkomligt otroliga historier från sina resor jorden runt.

Så småningom kom båten fram till ändstationen – Broddlägret i Bollnäs, där stationsmästare Collini tjänstgjorde vid biljettluckan. Av intresse kan vara att omtala vad en sådan befattningshavare hade i lön. År 1863 då han anställdes betalades han med 1000 riksdaler per år. Kapten Kjellgren på Varpen hade år 1865 1 300 riksdaler i årslön.

Man hade en gång kungligt främmande på banan. Det var Oscar II som på sin kröningsfärd till Trondhjem tog vägen över Söderhamn–Bollnäs i juli 1873. Han hämtades i Sandarne, dit han kom med ångkorvetten Thor, av ångaren Nya Söderhamn, som förde honom upp till staden. Det blev subskriberad frukost på rådhuset för 150 personer innan det kungliga extratåget startade. Till majestätets förfogande hade bolaget ställt dels en sluten personvagn, som fått en speciell inredning, dels en pyntad öppen vagn med tak.

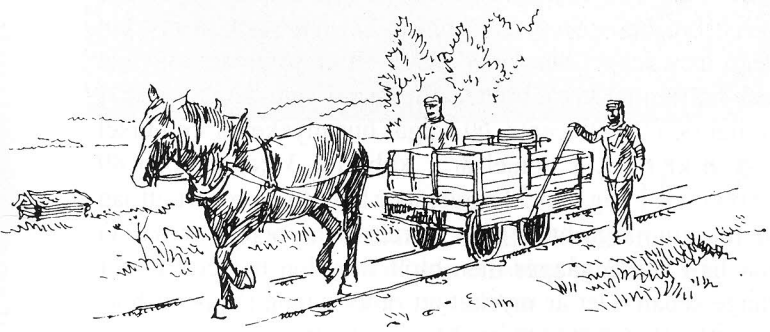

Hästbanan Landa–Edsänge.

Trafikleden blev en lysande affär. Redan under det första trafikåret uppgick inkomsten till 110 000 kr. Det sista trafikåret 1885 var inkomsten 319 000 kr. Högsta vinsten – 376 000 – kunde man notera 1877. Banans totala vinst uppgick till 6 202 784 kr.

I början av 1870-talet diskuterades livligt en utsträckning av järnvägen till den blivande norra stambanan med anslutning i Bollnäs eller Kilafors, men planerna strandade. Sedan stambanan förbi Kilafors tagits i bruk, nedlades Landa hästbana den 23 november 1878. Båttrafiken gick därefter från Bergvik till Kilafors nedre, som genom ett bispår stod i förbindelse med Kilafors övre vid stambanan. 1885 inköptes bandelen Söderhamn–Bergvik av staten, ombyggdes till normalspårig och förlängdes till Kilafors. Redan året därpå kunde den nya järnvägsstationen på södra sidan av ån ner mot Faxeholmen och sträckan Kilafors–Stugsund invigas av Oscar II. Det skulle sedan dröja ända till 1927 innan Ostkustbanan invigdes och Söderhamn fick förbindelse med Gävle och Stockholm och kuststäderna norrut utan att man måste resa över Kilafors. Som ett kuriosum kan nämnas att det så sent som på 1950-talet i Söderhamn fanns inte mindre än fyra järnvägsstationer: Centralen, Söderhamns västra, Stugsund och Sandarne.

Söderhamns Jernvägs Aktiebolag i likvidation kunde till aktieägare återbetala mer än dubbla inbetalta aktiekapitalet och visade sig också i övrigt mycket generöst. Staden fick som gåva bolagets fastigheter inom stadsgränsen. Det var stationshus, tre bostadskaserner samt godsmagasin, verkstad och lokstallar. Trafikchef Ljung, som under 70-talet kämpat så hårt för en utbyggnad av järnvägen, erhöll som gåva 15 000 kr och kamrer Leufvenius 10 000 kr. Verkmästare Sundberg, ångbåtsförare Fernkvist och banmästare Sandelin fick Patriotiska Sällskapets medalj i guld och samma utmärkelse i silver överlämnades till lokförarna Olsson, Nyberg, Persson, Ekström, Alm och Lundin, konduktör Nauclér, stationsförmännen Jansson, Malmström och Ferngren, smeden Brundin, stationskarl Forsberg och städerskan Anna Stina Engberg. Vidare överlämnades till staden 75 000 kr, en summa som skulle användas som fyllnadspensioner åt den bolagspersonal, som övergick i statens tjänst men redan nått sådan ålder, att den inte kunde intjäna full pension hos den nye arbetsgivaren.

Källa: Sveriges Järnvägsmuseum i Gävle

Minneapolis den 27 november 1881

Elskade föräldrar, syskon, släkt och vänner i det gamla Sverige.

Lev alltid väl.

Ehuru det långa afstånd som skiljer oss åt, så har våra tankar ej upphört att fortfarande vara hos eder närvarande.

Jag vill skriva detta för att så gott jag kan skildra Amerikas förhållande i ett och annat som jag vet att ni och alla de övriga svenskarne lever i okunnighet om. Jag skall dock först försöka att omtala vår resa hit. Vi lämnade Storvik station den 20 juli klockan 9 och 45 på morgonen. Det kändes ej så gott för oss att resa ifrån det kära föräldrahemmet och de för oss så kära personer som det omsluter för att tänka att ej mera få se varandra. Tåget rulla af till kopparstaden Falun som då var den första nya stad vi fick se på vår resa vilken vi ej sett förut.

Vi anlände dit klockan precis 12 på middagen. Där var det nytt för oss att se nämligen gruvan fast vi ej var ner i den. Vi reste från Falun kl 5 på aftonen på Bergslagens järnväg och kom till Ludvika 8.30 på kvällen. Där låg vi hos en handlande som heter Pettersson, hans piga en fet kastrullkommendant var vid stationen så vi fick följa med henne för de hade rum för resande. Det kosta 50 öre för natten och kaffe på morgonen. Vi reste från Ludvika klockan 5 på morgonen samt anlände till Göteborg klockan 10 på aftonen. När vi kom till Göteborg Cäntral Station så var Gunnardliniens agent Clas A Bärglund oss till mötes, han stod vid utgången och ropade mitt namn för jag skrev dit i förväg. Det var även rum beställt för oss att ligga uti. Vi hade en hel dag på oss att bese Göteborg.

Den 23 klockan 4 på afton gick vi ombord på ångaren (Orlando). Då fartyget sattes igång skrattade vi och sade att det skall bli roligt att åka på sjön och när kvällen blev så gick vi helt lugna till bädd men vaknade i en annan dröm, vi var då ute på Nordsjön i en väldig storm. Nästan alla passagerare som var ombord var sjuka och Lotta var ej minst sjuk hon kräktes mycket men jag kände ej något fel. Den 25 på morgon var det sådan sjögång att vågorna slog över fartyget från fören till aktern. När det blev ljust så skulle jag gå upp på däck och när jag kom upp kom en stor våg som slog över hela fartyget så jag fick även en blöta. Det var dock bäst att hålla sig fast om man ville fortsätta resan. Den 25 på afton klockan 5 kom vi till (Hull) vi låg ombord på fartyget på natten till den 26. I Hull skulle våra koffertar synas och när detta var gjort fördes vi till järnvägsstationen. Vi reste från Hull klockan 1 och 25 samt kom till Liverpol klockan 6 på aftonen. Vi hade det trevligt i Liverpol. Vi låg hos en norsk som hade en engelsk käring. Vi bodde fritt där.

Den 28 klockan 4 och 15 gick vi ombord på oceanångaren (Attlas) från Liverpol till Boston. Vi kom till Boston den 8 augusti klockan 11 och 30 på förmiddagen. Vi gick från Boston 3,40 på afton med bantåg till Cokato. Vi reste 65 timmar på järnväg utan att sova något så vi var trötta när vi kom fram till Cokato den 12 augusti klockan 11,45 (nu var vi framme).

Detta är blott en liten del av vår resa. Om jag skulle omtala allt både ljuvt och lett som var i vår väg då blev det för långtråkigt och därför så må detta vara nog för denna gång (exqus) ursäkta.

Vi ser i brev och tidningar att det är och har varit en regnig sommar i Sverige och att årsväxten har blivit felslagen så vi beklagar alla svenskar och till på köpet vara fången under de stora herrar löntagare. Vi slipper åtminstone den plågan här, jag menar herrar och stora utgifter. Vi behöver ej springa med hatten i hand och vara ödmjuk tjänare. Om man möter en på gatan eller ute på landsbygden som har något hundratal af dollars utan om man hälsar eller frågar efter någon eller något så säger man blott så (you kän täll mi thät) kan du säga mig det osv.

Ja vill omtala något om namn på vissa delar kanhända det intresserar er något. Jag kan ej skriva såsom det stavas alla ord för då kan ni ej uttala orden utan jag skriver blott de ord som höres vid uttalet. Till äxämpel: bord = täböl, stol = kär, säng = bäddstö, gungstol = rockenkär, tallrik = plät, kniv = nif, kaffekopp = coffecup, byrå = bureaus, koffort = trunk, järnspis = ståv, tesked = teaspon, gaffel = fork, ämbar = pel, tjök = kittsen, fönster = vindov, kött = meat, mit, fläsk = pork, häst = horsses, ko = kov, gris = pigg.

Namn på folket: gammal kar = old master eller gäntleman, gifta fruntimmer har 3 namn nämligen lady, misses och vommen, flicka = miss, barn = children, småflickor = görl, småpojkar = bojs.

Även skall jag nämna namnen på några värktyg till exempel: foghyvel = jojnter, putshyvel = smodingplän, det är många sorters hyvlar; jockplän, OGplän, blockplän, roadplän, rabitplän alla sorters hyvlar kallas plän. Det är ej någonting som är lika som i Sverige utan man skall lära allting till nyes.

Jag skall nämna någonting om väderleken här i sommar och huru den nu är i november månad. Årsväxten har blivit bra här i Minnesota om ej det har varit så mycket regn men regnet har förstört mer än en tredjedel av vetet och hälften på vissa trakter. En bursel vete betalas med 1 dollar och 20–25 cents. Ni frågar hur mycket är en bursel i svenskt mått. 1 bursel är 1 kubikfot 3 kannor och 89 kubiktum. I dag den 24 november är det så vackert att jag skulle kunna gå ute i bara sjortärmarne och ej frysa. Vi har haft snö 2 gånger men blott litet den har gott af för länge sedan. Det är mycket att omtala men papperet börjar att ta slut så jag må upphöra med allt slarv.

Bergström i Belse har just för en liten stund sedan varit

upp till oss han hälsar alla bekanta han mår bra och han arbetar strax bredvid oss. Han skriver hem till sin hustru i dag. Även skall jag hälsa från Johan Forsberg han arbeta i lag med dig i fjol vintras i timmerskogen han trivs bra. Även får jag hälsa från L Åström, jag har fått brev af honom han mår även bra.

Jag har en önskan som jag gärna ville att ni skulle uppfylla om ni kan för pängars skull, att prenumerera på Gävle Posten. Jag vill själv betala det fast jag ej kan sända dem med detta men om ni kunde prenumerera på den så att de sänder den hit till mig så vore det trevligt om detta är möjligt så gör det och skriv straxt hit vad det kostar så skall jag genast sända pängar. Jag har tänkt att sända en svensk tidning härifrån om det går som jag tänkt.

Vi får till sist innesluta våra hjärtliga hälsningar till er alla mina kära föräldrar, syskon, släkt och vänner.

Eder tillgivne son med familj O Olsson.

(Skrivet i marginal och på tvären:)

Jag har en hälsning till Nils Erik Svedberg från en bekant till honom som heter E W Ullström. Han är skomarare samt bor i samma hus och närmaste rum med oss. Han säger att om Svedberg skriver till honom så skall han få ett porträtt af honom osv. Hälsa Svedberg från oss.

Ni måste ursäkte oss för att vi har dröjt så länge med att skriva men det oaktat så har vi er i tankarna och talar om er jämnt.

Ni glömmer väl ej att skriva snart till oss.

Snart blir det ett nytt år och vi önskar er ett gott nytt år osv (good baj).

Vill att ni skall skicka detta brev till Ofvansjö – vill ni behålla det så skriv av resan och sänd den till dem.

Jag hade för många tankar i huve när jag afsluta brevet så att glömde att nämna vilken tidning som jag ville att ni skall prenumerera på.

(– att prenumerera på Gävle Posten är inskrivet mellan raderna.)

Brevet har vi lånat av Gösta Hedberg i Kyrkbyn. Det var en bror till hans morfar som skrev hem till föräldrarna.

SLÄKTMÖTE

1899 utvandrade Olof Björklund från Löten till Amerika. St Paul i Minnesota närmare bestämt.

I sommar nästan ett sekel senare besökte en sonson till Olof, Steve Björlund och hans hustru Mona, Sverige och Löten.

Släkten samlades till gemensam middag vid Vilan i Orbaden.

Foto: Bernt Björklund.

Kilafors Storband 20 år

Söndagen den 7 november 1976, träffades några musikanter från Kilafors för att testa några storbandsarrangemang. Därmed var starten av Kilafors Storband ett faktum. Det hade under en tid bland verksamma musikanter till och från framkastats en tanke om att bilda ett storband med stommen hämtad från två verksamma grupper i Kilafors under 1970-talet. Den ena gruppen var **Stigs Jazzband**, som innehöll Lennart (Lalle) Olsson trummor, Anders Lindblom elbas, Kjell (Grus-Nils) Nilsson elpiano, Göran Rahm tenorsaxofon, Lars-Göran (Latta) Hedlund trombone och Sune Baggström altsaxofon. Den andra gruppen var **Ruffel och Båg**, som, om jag minns rätt, innehöll Steve Persson trummor, Hasse Eriksson piano, Staffan Andersson elbas, Torbjörn Andersson gitarr, Per Persson altsaxofon, Lars-Åke Krigh tenorsaxofon, Pelle Saur barytonsaxofon, Håkan Lindh och Åke Persson trumpeter och Mats Persson congas.

Storbandets första framträdande skedde under arrangemanget "Musik vid Ljusnan" den 14 juni 1977 å restaurang Svarta Tuppen samt den 16 juni å Folkets Hus i Bollnäs. De musikanter som storbandet då mönstrade var:

Trumpeter: Håkan Lindh, Åke Persson, Bernt Svantesson, Ulf Torstensson och Walter Sahlqvist.

Tromboner: Latta Hedlund, Per-Olov Forsberg, Rolf Arvidsson och Jan Forsberg.

Saxar: Sune Baggström, Per Persson, Göran Rahm, Bo Johansson och Agne Grew.

Kompet: Hasse Eriksson piano, Anders Lindblom gitarr, Bernt Engqvist elbas och Steve Persson trummor.

Vid de första repetetionerna var också Lars-Åke Krigh tenorsax och Christer Persson barytonsax med. Om jag har glömt någon, må det vara mig förlåtet, eftersom många toner och musikanter har passerat under de tjugo åren.

Sedan starten har storbandet sett många medlemmar passera revy, men en del har också efter en tids bortavaro återkommit. Det är endast två medlemmar som varit storbandet troget hela tiden och det är Anders Lindblom, som numera spelar kontrabas med den äran och undertecknad, som fortfarande spelar första sax.

Storbandet spelar både på konserter och danser. Under en tid hade storbandet en supporterklubb med över 1000 medlemmar. Under samma period spelade storbandet till dans för medlemmarna ungefär var annan månad. Starten på supporterklubben och dessa danser förlades till Lilltjära Ordenshus med en inbjudan medelst "mun till öra" metoden. Första dansen kom det så mycket folk att man stod som packade sillar på dansgolvet. Vi uppskattade antalet till drygt 500 personer.

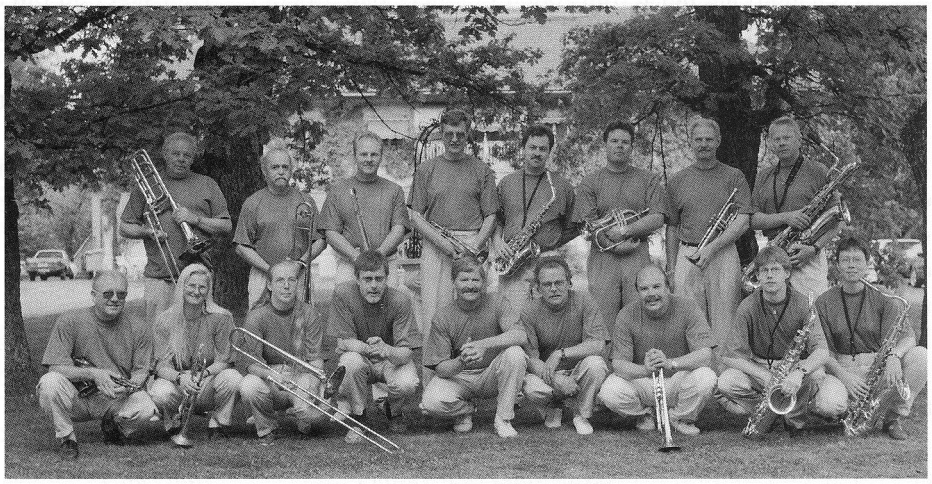

Kilafors Storband, juni 1994.

Till de danser och konserter, som vi i regel själva har stått som arrangör för, har vi engagerat och spelat med kända solister såsom: Carli Tornehave, Lill-Babs, Lena Eriksson, Annika Risberg, Meta Roos, Bengt Hallberg, Hayte Kafé, Svante Thuresson, Claes Jansson, Lars Erstrand, James Moody, Bosse Broberg, Arne Domnérus, Rune Gustavsson, Daniel Nolgård, Titti Sjöblom, Ulf Johansson, Staffan Hallgren m fl. Till och med Alice Babs har spontant och improviserat sjungit till storbandet vid två tillfällen dels vid en middag för golfspelare på Kilafors Herrgård dels när vi hade en konsert i Hanebo kyrka, med Alices dotter Titti Sjöblom, Arne Domnérus och Ulf Johansson.

När storbandet firade sitt 10-års jubileum, framfördes en jubileumskonsert å Hå Ordenshus, den 26 april 1986, med Claes Jansson som solist. Under hösten -85 och våren -86 låg storbandet i hårdträning inför en planerad jubileumsturné i Kalifornien USA. Vi sjöng våra vårsånger den sista april och lyfte den 1:a maj från Arlanda. Med oss på denna turné var Claes Jansson.

Denna resa var och är ett minne för livet för storbandets medlemmar och vi kände tydligt den spontana uppskattning vi rönte på de platser vi besökte. Vi vistades i Kalifornien under 25 dagar och hann då se en stor del av den staten. Vi landade i Los Angeles och bodde där några dagar. Vid vår första spelning invigde vi en ny scen på nöjesfältet Disney Land. Därifrån åkte vi ner till San Diego och därifrån till San Fransico Från San Fransico vidare till Fresno och därifrån till Kingsburg. I Kingsburg (som under en tid innehöll 90% svensk-ättlingar) gjorde storbandet sitt bästa framträdande någonsin. Många trodde att vi var ett proffsband. Vi vistades i Kingsburg bl a den 17 maj, som är deras "midsommarafton". Då deltog vi i deras kortege med orkestrar, bilar, hästar, utsmyckade fordon och jag minns inte allt som pågick. Någon undrar kanske varför man firar midsommar i mitten av maj? Anledningen är att det vid "rätt" midsommartid är alldeles för varmt för att arrangera de aktiviteter som "svensk-ättlingarna" anser att man skall ha. Från Kingsburg åkte vi söderut till Huntington Beach utanför Los Angeles för att den 23 maj återvända till Los Angeles inför hemresa den 24 maj.

Vi hade under denna månad förmånen att besöka många sevärdheter och också konstatera de stora klyftorna mellan människor i det amerikanska samhället, från Beverly Hills i Hollywood till slummen i Los Angeles liksom amerikanarnas dubbelmoral. Å andra sidan finns ju även det fenomenet i Sverige och sannolikt annorstädes.

Sedan 10-års jubiléet och Amerikaresan har storbandet fortsatt sin verksamhet med att spela till dans och konsert och under detta år, 1996, har bandet också spelat in sin första CD-platta, med sångsolisterna Hanna Hedlund, Kilafos och Anna Kruse, Linköping. Skivan "släpptes" den 28 september och säljs av bandets medlemmar och i en del affärer i Kilafors och Bollnäs.

Den 28 september framfördes en 20-års jubileumskonsert å Haneborg med Claes Jansson och Hanna Hedlund som solister. Den entusiastiska publiken var ca 400 till antalet i blandade åldrar och storbandet har under sin 20-åriga existens inte låtit bättre, med andra ord en mycket succéartad jubileumskonsert, som kunde genomföras bl a tack vare ett bidrag från syskonen Norlanders fondstyrelse. Nu ser vi fram mot nästa jubileum.

Vid datorn
Sune Baggström

Mina somrar hos Mormor och Morfar i Östansjöbo

Vägen var lång, det var sommar och varmt, det var skollov. Vi var glada, min syster Greta och jag, vi skulle till vår älskade mormor och morfar i Östansjöbo, Kristina och Lars-Olov Englund. Mamma hade bakat kakor o bullar och skickat med oss, lite skulle vi få äta på vägen, resten skulle mormor få. Men ojoj, det blev många vilopauser på stubbar och stenar och bullar och kakor smakade gott för två små flickor.

Vi tog vägen från Granspång över Lotan eller "Lotane", som vi brukade säga. Där fanns hästar i en hage, som vi måste passera och det var inte det lättaste, eftersom vi var så rädda för lösa hästar. Men äntligen förbi, fortsatte vi mot Västansjö, Knisselbo och Hällbo, trots vår trötta ben fick dom fart fram till Lövgrens affär. Vi hade fått några ören med oss att köpa Källers karameller för, och vi fick en rejäl strut det vill jag lova. Så fortsatte vi promenaden mot Östansjöbo.

Det var skog på båda sidor om vägen men vi var inte rädda. Men när vi kom till Fångsmyra var vi lite rädda, då sprang vi förbi, dom hade hund och det var vi inte vana vid. Väl kommen förbi Fångsmyra så tyckte vi, att nu är det inte långt kvar till mormor. Men ack, med våra små trötta ben så blev sista biten rätt så dryg. Men så till sist i gläntan såg vi mormors hus, ån och fäbodvallen – stallet – ladorna och ladugården eller fäjset som vi oftast sa.

Vår lycka var fullkomlig!

Vi sprang sista biten, och ut på farstubron kom mormor skrattande o glad som alltid och tog emot oss. Det första hon sa: Kom in, kom in, jag har kallt källarvatten som ni får dricka. Oj så gott det smakade! Flaskan med saft och flaskan med vatten vi hade med oss hemifrån var slut långt innan Hällbo.

Sedan stekte mormor pannkakor och till det fick vi sirap, som mormor köpt i lös vikt. Den var sockrig o god och så fick vi dricka källarkall mjölk från mormors kossor. Sedan svalkade vi hela vår kropp nere vid ån.

Mot kvällen kom morfar o svarten (hästen) hem, då kändes allt så fullkomligt på något sätt. Dag lades till dag och det blev midsommar, morfar och morbror Kalle byggde en lövsal. Dom gjorde en ställning och på den kläddes tätt, tätt med björkris. Ett långbord gjordes av bräder med en bänk på var sida om bordet. Där åt vi middag och drack kaffe vid vackert väder, och det var det ju alltid på den tiden, tyckte vi. Nu, det var för oss högtidsstunder. Denna lövsal stod kvar hela sommaren, den blev helt brun till sist, men fin ändå.

Eftersom mormor skötte djur åt bönder i bygden flyttade vi in i fäbodstugan.

Den bestod av ett stort rum med en stor öppen spis, där allt koktes och stektes. Det fanns en säng, ett bord, stolar och en skänk. I ena ändan av stugan, nere under golvet fanns en källare, där det var iskallt, där förvarade mormor maten. En liten trappa upp ovanför fanns ett härbre, där stod en stor säng och diverse saker, där fick vi sova. Det var mörkt och svalt därinne. Visst tänkte jag många kvällar på mor och far och mina syskon när jag låg i den stora sängen. Men man talade inte om det på den tiden, åtminstone inte jag. Men jag somnade snart och sov gott. Nästa dag var fylld av allt. Det fanns otroligt gott om smultron, hallon, åkerbär, ollebär ja allt vad naturen gav, men också väldigt gott om ormar, dom simmade t o m i ån. Vi lärde oss att när en orm kom simmande likande det en pinne när dom hade huvudet över vattenytan. Mormor varnade ideligen, men det hände aldrig att någon blev biten, vad jag minns.

Mormor tvättade nere vid ån. Hon kokade tvätten i en gryta, det luktade så gott av lut. Sedan klappade och sköljde hon tvätten i ån. Tvätten hängdes inte upp på tork. Nej, den lades ut på det rena gröna gräset. Det var fest när mormor tvättade, vi hoppade och lekte i vattnet och roligt var det att ligga på bron över ån och kasta ner långt gräs som flöt i iväg som vi sa, långt, långt bort i världen.

Mormor släppte ut alla djuren, de gick fritt i skogen, det var kor, får och getter. Men dom kom nästan alltid hem med skällkon till mjölkdags. Det kunde hända att det dröjde, men då fick vi följa med mormor en bit upp i skogen och då kallade mormor med en fin melodi, som t ex kom Rosa, kom Maja o s v och rätt som det var hörde vi koskällan och alla kom springande, och in i sina bås o fähus. Så var det mjölkdags, det tog tid, jag ser min mormor grå o trött ställa sin mjölkpall för den dagen, men aldrig något gnäll trots så primitiva förhållande. Mormor kärnade smör, gjorde ost och kokade messmör.

Ja så kom tiden vi skulle hem till mor Engla och far Johan Larsson igen, då kom alltid någon av mina bröder eller pappa med cykel och hämtade oss. Gissa om det kändes skönt att få åka på pakethållaren eller röret hem till Granspång igen. Det kändes som vi varit borta i evigheter, allt var så nytt hemma.

Christina Gudmundsson

Säfs-Lasse – ett bygdeoriginal

Tror Du jag är lusig, va . . .

När prosten Ernst Pontén var tämligen ny här i socknen följde han en dag med Oskar Johnsson från Bofara på en cykeltur. De cyklade Tönsvägen över Skogsmyra, och när de kom fram till Varstubäcken fick de se Säfs-Lasse sitta i sin vedbod och göra kvastar.

Han satt med ryggen till, så för att påkalla uppmärksamhet kastade Oskar en sten, som träffade väggen intill det ställe där Säfsen satt. – "Va' faen i helvete är ni för ena jävlar?" skrek han åt dem. Oskar kände han igen, men den andre, Ernst Pontén alltså, var obekant. Prosten sträckte fram handen för att hälsa, samtidigt som han sa: – "Ni känner väl inte igen mej, förstår jag." Säfsen brusade upp och svarade med sin standardfras: – "**Ni**, tror Du jag är luse', va . .

Den episoden blev inledningen på en livslång vänskap. Prosten Pontén hälsade ofta på hos Säfs-Lasse. Under sina samtal duade de förstås varandra, som Säfsen sa: – "Vi säger ju Du till Vår Herre. . ."

Här visar Säfs-Lasse prov på en respektlöshet och frånvaro av vördnad och beundran för överheten. Något som en person i hans ställning, udda människa, ett "original", ofta uppvisar.

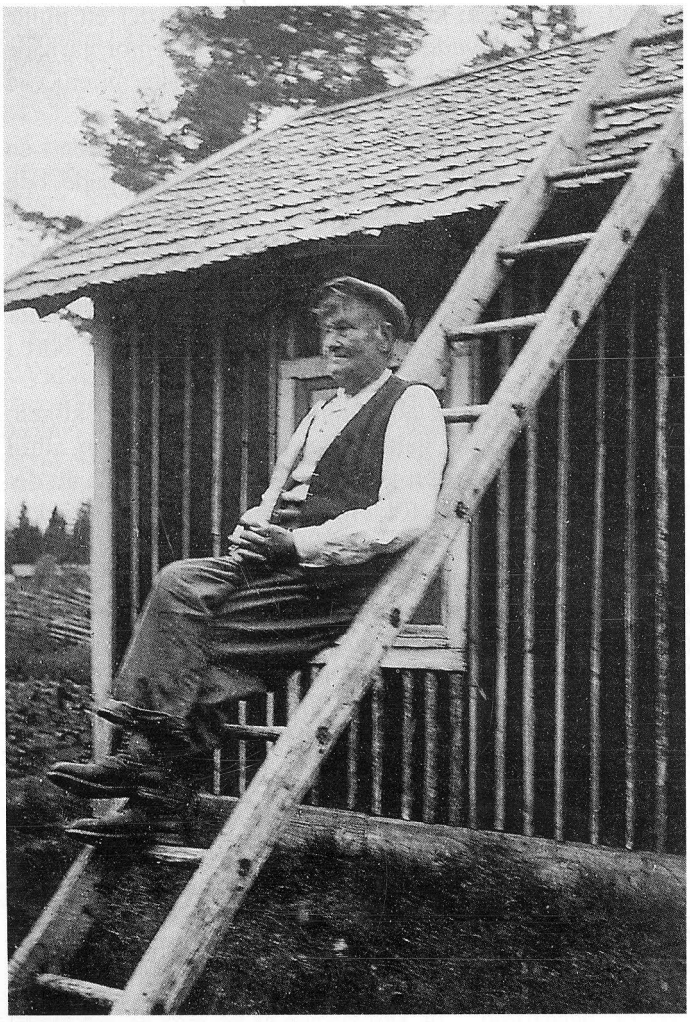

Vem betraktas som "original"?

Vi har nog alla den uppfattningen att originalen fanns förr i tiden och att de oftast, inte alltid, var ogifta män. De framträder tydligast i backspegeln. Nu levande original är svårare att identifiera. "De senaste originalen är allför färska och måste ligga till sig", som någon så klokt har sagt. Och visst är det så.

Nu levande personer, som skulle kunna benämnas original, får vi inte genast syn på. De lever visserligen ett "udda" liv, kanske i en fantasivärld, men de är samtidigt integrerade i samhället. Det handlar inte om socialt utslagna människor, utan om individualister, egensinniga personer med god självkänsla och som vågar vara sig själva. Det är först efter deras död som berättandet om deras liv och egenheter tar fart.

Oäktingen

Hans mor var en kringvandrande kvinna från Säfsnäs i Dalarna. Hon hade tidigare tre oäkta barn, när hon väntade Lasse. Hon födde fram honom i en skäktbod i Finnfara, där hon hade tillfälligt arbete på en bondgård. Tre dagar efter nedkomsten gick hon med barnen till Östansjö, en dryg vandring på femton kilometer. Hon insjuknade, men var efter tre veckor så pass återställd, att hon kunde låta döpa sonen. Detta hände sommaren 1868 och hans namn blev Lars-Olov Larsson Engvall.

Han föddes till ett utanförskap, skulle man kunna säga. Lasse var intelligent, men han hade ett väldigt hetsigt humör. Han gick i skolan både i Västansjö, Granbo och Norrbyn, så läsa och skriva, det lärde han sig. I Norrbyskolan fick han redan efter tre dagar flytta upp en klass.

Han levde hela sitt liv under knappa omständigheter. 1913 drabbades han av polio, som tog krafterna ifrån honom. Han försökte försörja sig på skogsarbete och tillverkning av kvastar och rismattor. 1926 fick han invaliditetspension. En liten summa, men den kom regelbundet.

Jag minns honom från min barndom som en gammal och lortig gubbe. Hans blåkläder var blanka och stela av smuts. Tvättade han sig någon gång, så gjorde han det i pottan. I tvättfatet gjorde han pannkakssmet. Men trots svält och fattigdom, vägglöss och lort blev han 84 år gammal.

Mitt intryck är att Säfsen inte riktigt var som andra män. Han hade en ljus och ganska pipig röst och han saknade skäggväxt. Hans könsorgan var inte större än en gosses, och det visade han ibland för den som var intresserad. Förälskad hade han i alla fall förmåga att bli. Han hade också en stark gudstro och var trots allt tacksam för det liv han fått.

L O Engvalls visa

Han gnolade och sjöng ibland, ofta verser som han författat själv. L O Engvalls visa berättar om hans barndom och uppväxt.

En visa vill jag skriva, som handlar om mig själv
Den är ifrån min barndom, så långt jag minnes den
Jag är en ensam mänska på 46 års tid
Men nu jag tackar Herren, att även jag fick liv.

Jag minnes väl min moder, hon alltjämnt finns för mig
Hur hon uti min barndom, mig skyddade alljämnt
Hos henne fick jag vara, ju blott en liten tid
För jag mig skulle lära, Guds ord och mycket mer.

Det var vid sex års ålder, de tog mig från min mor
Den dagen var det gädje, för mig jag ändå tror
Ty jag fick ut och åka, ja, blott en liten stund
Men när det kväller blev, jag grät tills det blev blund.

När jag nu därpå tänker, hur då det var för mig
Då börjar mina tårar, att rinna uppå mig
Jag såldes på auktion, tänk liksom ett djur
Fastän jag var mänska, och skapad utav Gud.

Först kom han till bonden Nils Olsson i Västansjö. Där trivdes han, Nils var som en far för honom. Men redan efter ett år flyttade han till O Larssons gård i Hårga. Under de två år han var där, påstår han att han lärde sig en hel del rackartyg.

Jag fick lära odygd, och det var ej så bra,
ty där var många pojkar, som skyllde allt på Lars.

Sen kom jag bort till Rotmo, till Johan Eriksson.
Där var jag riktigt hemma, tills jag för prästen kom.

Det kändes säkert som hemma för honom, eftersom han bodde där i nästan sex år. Så lätt var det emellertid inte, som ni strax ska få höra.

Det var Jon Erikssons käring, hon var för mycket sträng
När mig hon skulle aga, hon slog mig såsom skojjar'n

Hon slog än hål i huvud, än hål i ändan bak
Det var den värsta käring, som Gud oss alla gav.

Sedan han som femtonåring konfirmerats arbetade han på olika gårdar i socknen. Hos Petrus Agerman i Sandsveden hjälpte han gumman med korna. Han fick även utföra "karlsysslor".

. . . fick jag även köra, plöja, skära, slå
Då var det riktigt roligt för mig, det kan ni ju förstå.

När han skulle mönstra till det militära, befann han sig i Månses (Sahlins) i Bofara. Han såg fram emot att bli "en kungens karl", som han sa, men befanns oduglig och benämndes därför kronvrak.

Sen flytta jag till Hårga, till Pelle Perssons gård
Där var jag riktigt hemma, min kärlek likaså
Ty där fick jag en flamma, men Herren tog den hän
Därför är jag så ensam i alla mina dar.

Så småningom kom han till Olov Hedlund i Hallen (nuvarande Rahms). Han blev kvar där till 1903. Då var han 35 år gamma! och ville ha något "eget". I Varstubäcken

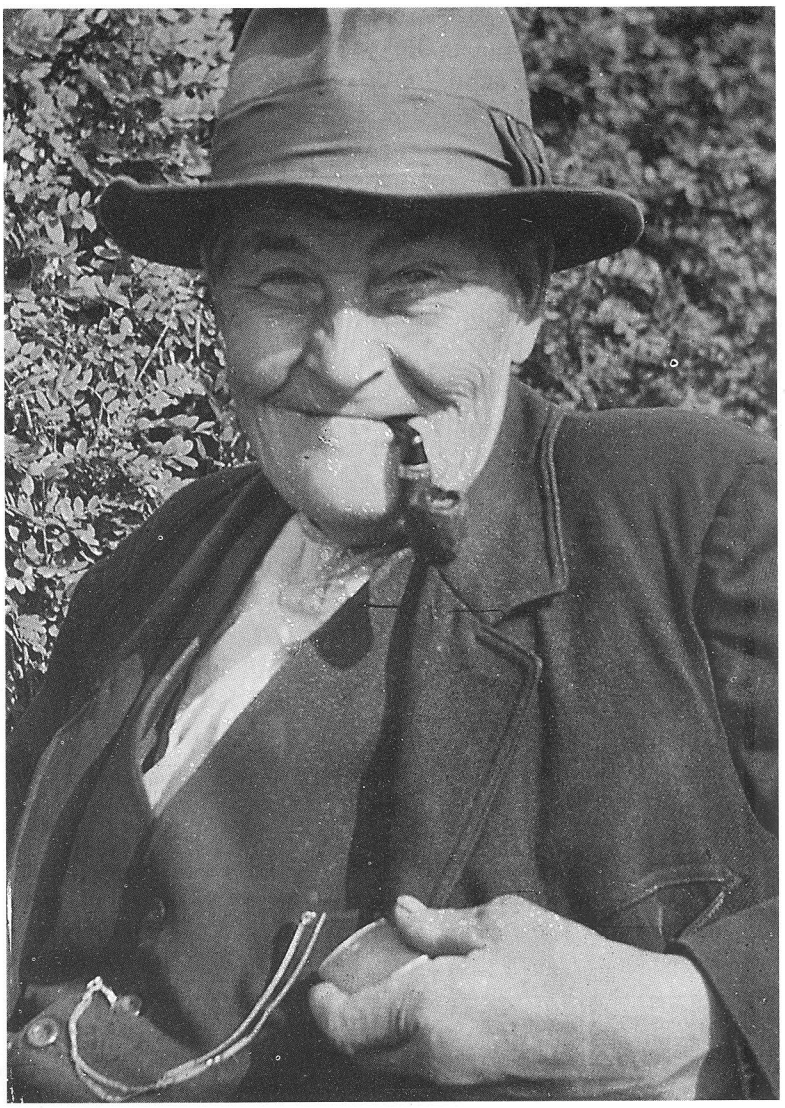

byggde han sitt första egna hem, en liten stuga, som mest liknade en jordkula. Den mätte invändigt knappt 2,5 x 2,5 meter. Han stängde hage, planterade träd och grävde potatisland och levde här fattig men tämligen lycklig tills sjukdomen slog till.

Den 26 november 1913,
var dagen jag lades neder på sjukdomens läger
Här börjar min rygg att värka, "benene" likaså.

Ja, här så fick jag ligga och mina plågor ha
Jag började fundera, om Gud mig glömde bort
Ty det för mig ju händer, mig Gud ej älskar mer
Jag ändock honom bedit, och nu min bön han hört.

I fyra veckor låg han till sängs i denna jordkula, både kylan och svälten måsta ha varit märkbara. När han orkade lämna sängen, **kröp** han ut efter ved. Benen värkte och ville inte bära honom. Men vedboden började bli tom, så han kravlade sig till skogs för att lägga ihop ved.

Min granne Olov Olsson, han körde hem min ved
Sen börja jag att såga, det gjorde jag på sned
Sen skjutsa jag in veden uppå min sparkestött
Och gick sen in att vila, för jag var ganska trött.

Men nu så är jag bättre, jag fått mig lite mat
Jag fått av kommunalen i mina sorgsna dar
Jag fick ock något lite efter Anna-Brita Lind
Hon kom till fattiggården, det gjorde hon i sind.

Ty hennes goda grannar, de ville ha' na kvar
Hon var så bra att springa med skvaller dag från dag
Det var stor glädje för dem att höra nytt
Liksom att låna kaffe och få sig någon dryck.

Det var barnförlamning, polio, som Säfs-Lasse drabbats av. Han tillfrisknade så sakteliga och gläder sig åt, att han kan gå igen. Han gläder sig också åt att kunna vistas ute i naturen och han gläds åt timmerkörarna, som med sina hästar drar ner stora timmerlass ur skogen.

Men ett jag beder Herrren Gud i himmelen
Att jag ska bliva bättre och tjäna födan än
Den lilla tid jag haver, att leva här på jord
Då vore Du Gud Fader, för mig ju också god.
God har Du alltid varit, för mig i dessa år
Det har jag ju erfarit, fast jag ej älskat Dig
Men nu jag beder Herren, att han förlåter mig
Och att, en tid härefter, han tar mig hem till sig.

Säfs-Lasse tjänar storkovan

Första världskriget kom och Tyskland behövde för sin vapentillverkning grankåda. Säfsen plockade kåda och sålde. På sex veckor hade han tjänat ihop 800 kronor. Hemma i Varstubäcken ville han skryta över förtjänsten, så han spände fast femtiolappar i lamphållaren på cykeln och cyklade fram och tillbaka i byn.

Han fick nu råd att bygga sig en ny och större stuga. Pengarna räckte också till inköp av en klocka, ett fickur i silver av märket Omega. Johan A Nilsson, Erik-Jans Johan i Löten, var vid sidan av jordbruket också urmakare. Eftersom min far, Eskil Skoglund, växte upp i Erik-Jans bland mostrar och morbröder, var han närvarande när Säfs-Lasse kom för att köpa sin klocka.

När det blir "lever" . . .

Eskil var i den åldern då barn funderar på livet och döden. Man **är** levande och **blir** död, men han var inte riktigt klar över begrepppen, så när Säfsen köpt sin klocka, som Eskil nog tyckte var väldigt fin, så sa han: – "När Du blir "lever", får jag den där klockan?" Och tänk att så blev det, fast ingen hade kännedom om det önskemål, som Eskil framställt i farstukammaren i Erik-Jans nästan fyrtio år tidigare.

Säfsen avled på Gamla kommunhemmet i Norrbyn i maj 1952. Av hans få efterlämnade tillhörigheter fick Eskil fickuret. Det överlämnades till honom av fattigvårdsstyrelsens ordförande Gustaf Hedberg, Innantjära, med orden: – "Jag tycker Du ska ha det här, så mycket som Du har ställt opp och hjälpt Säfsen".

Sonja Larsson

Den gamla bilden

Missionsläger vid bönhuset i Lilltjära 1935.

En äventyrlig julresa

Julafton 1927 reste farmor Margareta (f 1873) och farfar Erik Lindblom (f 1872) från Hallen till Iggesund för att hälsa på dotter Barbro och hennes make Knut. De tog tåget från Kilafors till Söderhamn för tågbyte och här började en lång och tröttsam resa.

I ett brev skriver farfar hem till de övrig familjemedlemmarna i Bagars.

Margareta och Erik Lindblom med barnen Hugo, Elsa, Agnes, Barbro och Valborg utanför Bagars i Hallen. Fotot taget omkring 1912.

Iggesund Juldagen 1927

Käraste!

Nu må vi utmärkt bra, men det var en förfärligt otrevlig resa vi hade i går. Då vi kom till Söderhamn klockan något före halv tre, så blev jag ledsen över att höra, att vi skulle få vänta omkring 40 minuter innan tåget gick till Iggesund. Vi träffade så fru Nordlund, som skulle resa till sin dotter och måg i Kinstaby och jula hos dem. Medan vi stod och talade med henne, som kommo mor och jag överens om att gå ut på staden för att fördriva tiden. När vi så kommo tillbaka, så var det en tjensteman som gick genom väntsalen och säger eller rättare ropade ut att tåget, som vi skulle resa med var 1 1/2 timme försenat.

Vi väntade den tiden men intet tåg kom, däremot kom en annan underrättelse att nedgående tåget från Hudiksvall urspårat vid Trönö eller Trönödal som stationen heter. 7 vagnar hade urspårat.

Äntligen sedan vi väntat nära 4 timmar i Söderhamn kom tåget. Så gick det i snigelfart upp mot Trönö. När vi kom dit så gick tåget fram och tillbaka igen en god halvtimma och därefter med samma fart som i början, ja än sämre så att man lätt kunnat gå i kapp med det fram till olycksplatsen. Där fingo vi i mörkret lemna tåget och bära våra reseffekter så långt som till Petterssons från Bagars i Hallen, därvid passerande de 7 vagnar vilka lågo med hjulen i vädret och en mängd arbetare vilka vid skenet från stockeldar arbetade med att få linjen klar.

Så fingo vi taga plats i kalla vagnar och vänta ytterligare medans allt folket och godset transporterades över från det ena tåget till det andra.

Nå allting tar ett slut och slutligen kom vi till Iggesund omkring kl 10 på kvällen och vi skulle varit där mellan kl 4 och 5 e.m. Det var just ingen behaglig Julafton. Vi sågo julgranarna brinna i många hem medan vi sutto svältande och frysande i järnvägsvagnarna ovissa om vi skulle komma hem till Barbro o. Knut förrän Juldagen.

Det blev så mycket trevligare när vi kommo fram. Varmt, ljust, god mat och kaffe så var allt glömt. Jag vill emellertid tala om våra äventyr och hoppas nu till sist att ni sköter om eder. Så att ni äro friska och krya då vi på fjärde dagen återvänder. Vi ringer troligen dessförinnan.

Knut slutade sitt arbete kl 4 Julafton. Ingen menniska skadades vid olyckan i Trönö. Nu farväl.

Hälsningar till alla från oss alla.

Glöm ej hälsa mormor särskilt.

Eder Mor o Far

Ann-Margret Fagerström
f Lindblom

Mera om trillingfödslar i Hanebo

Upptecknat av Ingrid och Ingemund Lund

Förkortningar:

dtr	= dotter	äkt	= äktenskap
G.m	= gift med	m	= med
f	= född	ohh	= och hans hustru
d	=död	HFL	= husförhörslängd

I Hanebo Jul år 1995 hade Mats Säll i Sörfly en intressant artikel om sin farmor i Sörfly, som födde trillingar år 1900.

Det här blev anledning till att undersöka i Hanebos födelseböcker, om det tidigare under åren, främst då från 1678 och framåt fötts några fler trillingar här i socknen. Vi har kunnat konstatera att det fötts åtminstone 2 trillingkullar till. Detta skedde utan nutidens olika ingrepp, hormonbehandlingar m m, som våra skickliga läkare utför i dagens medicinska värld. Numera blir man inte förvånad om någon föder trillingar eller t o m fler barn.

Det verkar vara i norrsocknen som trillingfödslarna skett, förutom då i Sörfly år 1900, skedde trillingfödsel i Kvarnböle nr 4, år 1771, samt i Acktjära s5 "Utigårn" nuv "Molins" år 1769. Acktjära hörde visserligen till Segersta fram till ca 1780, men vi räknar ändå in Acktjära i Hanebo-regionen redan då.

Hemmanet Acktjära nr 5 (sedan sub 5) "Utigårn"

Hemmanets släktanor går bakåt i tiden till finnen BERTIL PERSSON, som slog sig ner i Tönsen ca 1690. Vid skatteläggning som hölls här 1711, hade familjen 7-8 nötkreatur, jämte häst och småkritter.

Sonen DAVID BERTILSSON f 1703 och CECILIA HINDRIKSDOTTER f 1703 övertog hemmanet, och blev skattetorpare här i Tönsen. Detta hemman överläts av deras son, dåvarande åbon BERTIL DAVIDSSON den 15 mars 1767 till ägaren av Kilafors Bruk, kammarrådet CARL BUNGE, sedermera landshövding. (Detta enligt boken "Två Hälsingesocknar").

BERTILS bror HINDRIK DAVIDSSON f 1733, blev den som förde in den här släkten till Acktjära nr 5, INGRID PERSDOTTER f 1735. INGRID var dotter till bonden PÄR OLOFSSON och ANNA SVENSDOTTER, brukare av hemmanet Acktjära 5. INGRID hade också systern ANNA f 1730, som gifte sig med bondsonen HANS HANSSON f 1727 i Svedja nr 1, "Svedjagårn", son till bonden HANS OLSSON och ANNA SVENSDOTTER. Systrarna skulle sedan komma att dela upp hemmanet nr 5, i delarna nr 5 och sub 5. Sub 5 blev från början huvudhemmanet "Utigårn", som HINDRIK och INGRID övertog. Nr 5 tog HANS och ANNA över, detta blev senare "Hagbergs".

Som nygifta flyttade INGRID och HINDRIK först till Persbo, Hanebo Finnskog, där HINDRIK arbetade som kolare åt Kilaforsbolaget. Här i Persbo fick paret 2 flickor. År 1760 övertog dom INGRIDS hem i Acktjära, och blev nya bönder här. Familjen utökades här i Acktjära med 6 barn till, bl a fick dom *trillingarna Olof, Ingrid och Brita alla födda 12/4 1769.* Alla barnen överlevde födseln utan nutidens hjälpmedel. Sedan väntade en pärs till för dom små nyfödda, dom skulle så fort som möjligt, helst samma dag, bäddas in och tillsammans med faddrarna fara till församlingens prästgård. Här skulle barnen "kristnas" eller döpas omgående, för att undvika sjukdomar och olyckor. Så skedde också i det här fallet, redan samma dag som födelsen, 12/4 1769, anlände trillingarna med var sina 4 faddrar till Segersta Prästgård och blev döpta av komminister P. J. LINDSTRÖM.

OLOFS faddrar var: Bonden OLOF ERSSON och dennes hustru i Acktjära; sonen ANDERS OLOFSSON och pigan HELENA NILSDOTTER ibim. (samma ställe). Det här var dåvarande bondfolket i Acktjära nr 2 (Westerlunds).

INGRIDS faddrar var: Bonden JON NILSSON och hans hustru i Acktjära; drängen ERIK NILSSON och pigan KARIN LARSDOTTER ibim. Det här var dåvarande bondfolket i Acktjära s 4 (Sven-Jons).

BRITAS faddrar var: Bonden NILS NILSSON och hustru i Acktjära; drängen NILS NILSSON och pigan KÄRSTIN HANSDOTTER ibim. Det här var dåvarande bondfolket i Acktjära 4 (Oppigårn).

Trillingarnas övriga familj i Acktjära:

Bonden HINDRIK DAVIDSSON f 11/10 1733 d 1821 F i Tönsen, måg o bonde, Acktjära 5 (s5),
hustrun INGRID PERSDOTTER f 1735 d 1809 Dtr till bond PÄR OLOFSSON (1695–1777), ohh ANNA SVENSDOTTER (1693–1772) Acktj 5. (Äkt 1756).

Barn:

ANNA f 6/7 1757 d Piga i Sörfly o Acktjära, flyttar t Bollnäs 1782.
CECILIA f 30/6 1759 d G. m. torp LARS JONSSON f 1760, Östansjö, Bollnäs.
PÄR f 6/4 1763 d 1790. Dog i "vattusot", 27 år gammal.
MARGTA f 17/3 1765 d G. m. soldat JAN PREUTZ i Kvarnböle, senare LIVS-torpet.
OLOF f 12/4 1769 d 1852. Arvtagare och bonde på hemmet, Acktjära s5.
INGRID f 12/4 1769 d 1838. G 1802 med PER GERMUNDSSON f 1778 i Sörfly, d 1814.
BRITA f 12/4 1769 d 1798. Ogift piga i Acktjära, dog 1798 i "magplågor".
DAVID f 24/7 1771 d 1809. dräng i Böle 1786. Sedan dräng i Acktjära. Dog i "bröstfeber", 38 år.

Vi följer upp trillingarnas fortsatta uppväxt och levnad i Acktjära. Kom dom att gifta sig och bilda familj, blev dom kvar i Acktjära?

Ser att OLOF och INGRID fick förmånen att få ett långt liv, dom bägge gifte sig och fick familj och barn, blev kvar här i Acktjära, OLOF tog över hemmanet s5 och blev bonde, medan INGRID blev torparhustru här i Acktjära.

BRITA fick inte leva längre än att bli 29 år gammal, dog 1798 i "magplågor". Hon var då ännu ogift, levde som piga i Acktjära från unga år.

OLOF gifte sig 1793 med den äldre soldatdottern MARGTA LARSDOTTER f 20/1 1758 i Östansjö, Bollnäs. Dtr till solda-

ten LARS HÖK f 1724 ohh GJÖLIN ANDERSDOTTER f 1724. Paret OLOF och MARGTA tog över Acktjära s5 år 1798, fick 2 söner HINDRIK och LARS.

HFL Acktjära s5:
Bonden OLOF HINDRIKSSON f 12/4 1769 d 1852. Arvtagare till Acktjära s5.
h MARGTA LARSDOTTER f 20/1 1758 d 1826. Dtr till sold LARS HÖK ohh GJÖLIN ANDERSDOTTER i Östansjö. (Äkt 7/11 1793).

Barn:
HINDRIK f 25/10 1795 d 1829. Övertog hemmanet Acktjära s5, "Utigårn".
LARS f 30/8 1798 d Dräng i Böle 1825. Soldat LARS SKÖLD.
OLOF och MARGTA bodde med sonen HINDRIKS familj efteratt han tog över hemmanet ca 1820. OLOF dog 1852 i "Ålderdom", hustru MARGTA dog 16/1 1826 i "tvinsot".

Sonen HINDRIK f 1795 tog över hemmanet, gifte sig 1816 med ANNA OLOFSDOTTER f 1792 i Gusbo, dtr till torpare OLOF ANDERSSON ohh ANNA ANDERSDOTTER f 1751 (Dtr till sold ANDERS DEPKEN i Bofara). HINDRIK dog redan 1829 i "häftig feber", 33 år gammal. Änkan ANNA f 1792 gifte nu om sig med drängen OLOF LARSSON f 1801 i Östansjö, Bollnäs.

OLOF var son till torp LARS JONSSON ohh CECILIA HINDRIKSDOTTER, alltså var HINDRIK f 1795 d 1829 kusin till OLOF LARSSON. Släktskapet behölls alltså för gården.

OLOF LARSSON och ANNA överlät hemmanet ca 1840 till en annan släkting, det var en annan kusin till HINDRIK nämligen INGRIDS son HENRIK PERSSON f 1798, som blev landbonde (arrendator) fram till 1847, då en annan släkting från Hå köpte hemmanet.

HFL Acktjära s5:
Bonden HINDRIK OLOFSSON f 25/10 1795 d 1829. Arvtagare till Acktjära s5.
Hustru ANNA OLOFSDOTTER f 27/11 1792 d 1852. Dtr till torp OLOF ANDERSSON, Gusbo.
2:a äkt OLOF LARSSON f 9/4 1801 d 1874. Son till torp LARS JONSSON f 1760 ohh CECILIA HINDRIKSD:R f 1759, Östansjö.

Barn 1:a äkt:
MARGTA f 22/12 1816. G.m bonden OLOF SVENSSON f 1813, Hårga nr 2.
OLOF f 3/11 1818. Torpare, g 1855 m KERSTIN MATTSD:R från "Jordmyra".
ANNA f 27/4 1821. Piga på hemmanet Acktjära s5, ogift. "Nästan blind".
HENRIK f 14/5 1826. Dräng i bl a Granbo och Hårga. Flytt t Segersta 1850.

Barn 2:a äkt:
LARS OLSSON f 21/11 1833. Skomakare, tog namnet SVEDBERG. Gift med MARGTA JÖNSDOTTER f 1838 i Åmot. Tvillingar ANNA och OLOF f 1862. Familjen emigrerade till USA 7/5 1868.

Om änklingen OLOF LARSSON f 1801 kan sägas att han gifte sig 20/1 1861 med INGRID MATTSDOTTER från "Jordmyra", f 1822. OLOF och INGRID tog över torpet "Jordmyra". INGRID hade tidigare dottern KARIN f 1851, och fick också en dotter med OLOF LARSSON, nämligen KRISTINA f 1861 (Lundgrens-MOR). OLOF LARSSON dog 1874, INGRID dog 1877.

Ingen av HINDRIK OLOFSSONs barn övertog hemmanet Acktjära s5, det arrenderades ut mellan 1840–1847 till HENRIK PERSSON f 1798 ohh MARGTA JONSDOTTER f 1793. HENRIK var son till torparen PER GERMUNDSSON född i Sörfly 1778 ohh INGRID HINDRIKSDOTTER f 1769 (en av trillingarna). MARGTA JONSDOTTER var född i Hårga, dtr t pigan ANNA NILSDOTTER.

Nästa bonde som kom hit till s5, var också en ättling i gården. Tidigare omtalade OLOF LARSSON f 1801 i Östansjö hade en äldre bror, JON LARSSON f 1793. Denne JON och OLOF LARSSON var söner till CECILIA HINDRIKSDOTTER från "Utigårn" och maken LARS JONSSON, torpare i Östansjö.

Sonen JON LARSSON f 1793 blev gift och måg i Hå nr 1, "Hällbo-gård", g m arvtagerskan här, KERSTIN SVENSDOTTER f 1793.

JON och KERSTIN gifte sig 1817, och JON blev bonde här i Hå. Paret fick flera barn, äldste sonen SVEN JONSSON föddes 9/8 1818. Sven arbetade som dräng i Hå och Hällbo i unga år, gifte sig 1846 med SIGRID ENGELBREKTSDOTTER f 1819 i Röstebo, Bollnäs. Hon var dotter till torparen ENGELBREKT JONSSON ohh BRITA PÄRSDOTTER i Röstebo. SVEN och SIGRID fick sonen JON 2/1 1847 (f ö deras enda barn).

Senare samma år övertog så det unga paret SVENS farmors hem, Acktjära s5, och blev kvar här i 2 generationer fram till 1906.

Senare tog sonen JON SVENSSON över gården efter sitt giftermål år 1875. JON SVENSSON gifte sig 9/11 1875 med CARIN JONSDOTTER f 1849 i Herte nr 3.

De fick sonen SVEN JONSSON f 13/4 1877, gift 1903 med HELENA SVENSDOTTER f 1882 i Acktjära s1. Får sonen JONAS JONSSON f 27/10 1903. SVEN JONSSON hade vid den här tiden affär i Acktjära tillsammans med senare kände trävaruhandlanden EWALD LARSSON.

JON SVENSSONS hustru CARIN f 1849 dog 1904, och sonen SVEN JONSSON med hustru och sonen JONAS f 1903 flyttade till Uppland och slutade med affären. Fadern, änklingen JON SVENSSON följde med sonens familj till Uppland, dog här nere 1909.

Hemmanet Acktjära s5, övertogs nu av bondsonen från "Oppigårn", Acktjära 4, PER MOLIN f 1883. Hans ättlingar äger hemmanet än i dag (1996). *Anm:* Ovan nämnde JONAS JONSSON f 1903 blev senare på 1930-talet och framåt en av Sveriges främsta tävlingsskyttar på gevär. Var då bosatt i Norrköping, deltog som Sveriges representant i flera stora tävlingar bl a i OS i Berlin 1936, samt i flera VM osv.

INGRID blev också kvar i Acktjära som torparhustru, gifte sig 1802 med PER GERMUNDSSON från Sörfly. PER var född 1778 son till "barnaläraren" GERMUND ERSSON f 1741 ohh ANNA PERSDOTTER f 1755 i Sörfly.

GERMUND var son till bonden ERIK ERSSON (1689–1767) ohh MARGTA OLSDOTTER (1700–1781) i hemmanet Sörfly nr 8 "Utigårn".

GERMUNDs familj i Sörfly 8:
Bonden ERIK ERSSON f 1689 d 1767. Bondson från Granbo 3. Köpte Sörfly 8.
Hustru MARGTA OLSDOTTER f 1700 d 1781. Dtr till bond OLOF PERSSON, Hallen nr 7. (Äkt 1721).

Barn:
ERIK f 1722 d 1800. Född i Hallen, arvtagare till Sörfly nr 8.
ANDERS f 1737 d Bokhållare på Kilafors Bruk. G. m BRITA OLSD:R, Löten 2.
GERMUND f 1741 d "Barnalärare" 1770. G. m ANNA PERSDOTTER i Sörfly.

Äldste sonen ERIK f 1722 blev arvtagare och bonde här i Sörfly 8. Han gifte sig 1745 med granndottern MARGTA LARSDOTTER f 1721 i gården Sörfly 7.

Bröderna ANDERS och GERMUND tog efternamnet SVEDBERG. ANDERS gifte sig med bonddottern BRITA OLSDOTTER f 1736 i Löten 2. Bodde vid Kilafors Bruk, var bokhållare. Fick dottern MARGTA 1765, hon dog i "krupp" år 1768.

GERMUND f 14/11 1741 läste och blev "barnalärare" i Sörsocknen år 1770. Han gifte sig 1774 med soldatdottern ANNA PERSDOTTER f 29/9 1755 i Sörfly. ANNA var dotter till soldat PER BRANTMAN ohh CARIN JANSDOTTER f 1726. GERMUND och ANNA tog över hennes hemtorp i Sörfly, det som senare kom att bli "Hammarlunds".

Barnaläraren GERMUND SVEDBERG f 14/11 1741 d 1813. Tog över hustrun ANNAS torp.
Hustrun ANNA PERSDOTTER f 29/9 1755 d 1824. Dtr t soldat PER BRANTMAN ohh CARIN (äkt 1774).

Barn:
MARGTA f 25/8 1775 d Övertog torpet i Sörfly m maken LARS från Hammarn.
PER f 10/5 1778 d 1814. Torpare i Acktjära, g. m INGRID HINDRIKSDOTTER.
KERSTIN f 25/11 1785 d 1786. Dog i "okänd sjukdom".
CARIN f 2/5 1787 d 1810. Dog i "okänd sjukdom".
ERIK f 17/8 1795 d Flyttar till Mo 1812.

PER GERMUNDSSON blev dräng i Acktjära ca 1796, blev kvar i Acktjära som torpare senare. Trillingen INGRID, som var piga i hemmet s5, blev PERS trolovade. Paret fick sonen HENRIK f 25/4 1798. Dom gifte sig sedan år 1802, och tog upp ett nytt torp i Acktjära, torpet som senare blev FLINKS och platsen där senare på 1930-talet ANDERS WESTLING ohh FRIDA byggde nytt småbruk.

Torparen PER GERMUNDSSON f 10/5 1778 d 1814. Son till GERMUND SVEDBERG i Sörfly.
Hustru INGRID HINDRIKSD:R f 12/4 1769 d 1838. Dotter till bonden HINDRIK DAVIDSSON ohh INGRID PERSDOTTER i Acktjära s5. (Äkt 1802).

Barn:
HENRIK f 25/4 1798 d 1854. Ett tag arr. på Acktjära s5, tog sedan hemtorpet.
GERMUND f 26/2 1802 d 24/8 1809. Dog i rödsoten.
OLOF f 27/7 1805 d .
PEHR f 23/9 1810 d 25/5 1812. Dog i "dragsjuka"?

PER GERMUNDSSON dog redan 1814 i "tvinsot". INGRID blev ensam med 2 pojkar, 2 pojkar hade dött 1809 och 1812. HENRIK gifte sig 1824 med MARGTA JONSDOTTER f 1793 i Hårga. Fick dottern INGRID 8/9 1824. HENRIKS familj arrenderade hemmanet Acktjära s5 mellan 1840–1847, då det såldes till SVEN JONSSON från Hå.

Familjen HENRIK PERSSON bodde kvar i Acktjära som torpare på gamla torpet efter att nya bonden kom hit med hustru och son från Hå 1847. Dottern INGRID f 1824 och mågen JAN JANSSON/FLINK övertog torpet efter HENRIK, torpet kallades nu "FLINKS".

HFL Acktjära
Landbonden s5 HENRIK PERSSON f 25/4 1798 d 1854. LB 1840–47, sedan torpare.
Hustru MARGTA JONSDOTTER f 15/1 1793 d 1866. Dtr t pigan ANNA NILSD:R i Hårga. (Äkt 1824).

Barn:
INGRID f 8/9 1924 d 15/11 1872. g 1852 med torp JAN JANSSON/FLINK f 1827.

HENRIK PERSSON dog 1854 i "Ros", änkan MARGTA bodde med dottern INGRID och mågen JAN FLINK. INGRID f 1824 och JAN f 1827 gifte sig 1852 och övertog torpet. JAN JANSSON/FLINK var son till bonden JAN PERSSON f 1786 ohh BRITA PERSDOTTER f 1782 i Knisselbo 2. Jan var yngste sonen här, äldre brodern PEHR f 1816 tog över hemmanet i Knisselbo. JAN gav sig ut som dräng, först i Västansjö nr 5, åren 1844–1849, då han blev dräng i Acktjära 4, "Oppigårn", var sedan i Acktjära sub 4, och Acktjära 6, "Norrgårn", innan han gifte sig med INGRID och tog över torpet 1852. JAN var inte soldat, tog ändå efternamnet FLINK. Änkan MARGTA dog 1866.

Den andra trillingfödseln år 1771 på hemmanet Kvarnböle nr 4 "Östergårn", nuvarande "LarsOls" fick inte samma lyckliga utgång som den förra i Acktjära.

Det föddes 3 pojkar här den 7/8 1771; PEHR, JONAS och LARS, som alla var svaga vid födseln och dog inom 8 dagar.

De här tre pojkarna var söner till nya bonden i Kvarnböle 4, ANDERS PERSSON f 1733 i Lotan, sedan 1770 gift med änkan KERSTIN JONSDOTTER f 1731 och arvtagare här på hemmanet i Kvarnböle. Hon var tidigare gift med LARS OLSSON f 1730 d 1769. De hade tidigare 4 flickor i sitt äktenskap. LARS OLSSON dog "af slag" 1769. ANDERS PERSSON var då dräng här i gården, gifte så om sig med änkan KERSTIN. Trillingarna var deras första barn, som alltså dog som små.

I dopboken 1771 står upptagna som födda och döpta den 7/8 1771: sönerna PEHR d 15/8; JONAS d 10/8; samt LARS d 13/8 1771. Sönerna till bonden ANDERS PERSSON ohh KERSTIN JONSDOTTER i Kvarnböle. Prosten CARL HÄLLSTRÖM döpte barnen. "Vittnen: Komminister BENGT RUTH och dennes hustru, pigan ELLA HANSDOTTER".

MARGTA f 25/6 1758 d 1826. Övertog Kvarnböle 4, g.m CARL OLSSON.
BRITA f 29/12 1760. Gift till "JanPers", Granbo nr 1.
CHERSTIN f 1764 d 1775. Dog i bröstfeber.

Källor: "Två Hälsingesocknar" av NILS G. HUMBLE.
Födelse- och dödböcker samt husförhörslängder i Hanebo, Bollnäs och Segersta.
Soldatrullor från Hälsinge Regemente m.m.

Minnen från Hallbyn

Matcher på isstacken i Hallen

När jag läste fjolårets Hanebo Jul om bagaren Hugo Lindblom så kom jag att tänka på vilka matcher det var på isstacken där vi Hallgrabbar spolade upp is bakom bryggeriet på vintrarna och spelade både ishockey och hockey-bockey.

Detta var i slutet på 40- och början på 50-talet. Vi fick ta vatten från bryggeriet, bryggar-Lars var ju snäll, han tyckte väl det var bättre att vi var där och spelade än höll på med annat, och roligt hade vi. Men det gick mycket vatten för planen lutade, det kunde ändå gnistra under skridskorna när man åkte närmast bryggeriet. Bagar-Hugo brukade också vara med ibland, han var spänstig och kvick våran bybagare. Men det som var värst för Hugo var att fönsterrutorna på hans hus låg illa till, för huset låg bakom ett av målen, bara vägen emellan, så det small rätt ofta i väggen och jag tror det gick någon ruta ibland också. Kan minnas att mina första bandyrör köpte jag av Runo Lindblom för tio kronor, dom var i största läget men med en tre fyra par strumpor i så var man klar för match. Jag tror inte det kom fram någon riktig hockeystjärna från Hallen, men roligt hade vi alla fall.

Ett gäng hockeyspelare på Hallbanan. Bakre raden från vänster: Conny Lothström i "Snoddaskeps", Sven Skoglund, "Oljans" Olov Olsson och Roland "Nicko" Jonsson. Knästående: Folke Norin och Tage Sahlin.

Man bodde bra till när man växte upp i Hallen. Man vaknade av att det luktade nybakat bröd från Hugos bageri, och sedan fanns det ju alltid läsk vid Hallens bryggeri, där man var och hjälpte till ibland och som belöning blev det läsk. Så fanns Nore Hanssons affär senare Lönns och kooperativa som det hette på den tiden med Sigge Westh som föreståndare. Minns hur man tolkade efter Håbussen mellan affärerna på vinterkvällarna. Man blev ju en liten gottapojk och jag tror det sitter i än.

Man har många härliga minnen från uppväxttiden i Hallbyn. Nu vill jag sluta med att önska alla Hanebobor en God Jul och ett Gott Nytt År, och en extra hälsning till alla Hallbor.

En som minns
Åke Skoglund
Edsbybo sedan 1962

Gammalt hantverk

Harald Olsson och Christer Börjesson hyvlar golvbrädor i en fogbänk.

Någon dag i juli 1997 kommer detta och en del andra gamla hantverk att visas vid Hembygdsgården i Hårga.

Foto: Erland Ericsson.

Fotot utlånat av Lars Kvarnäng.

Återanvändning

Detta hus i Norrfly revs och virket återanvändes i Kilafors järnvägshotell.
Det var Olof Larsson f 1860 i Norrfly som svarade för byggandet.
Olof bytte namn till Sahlin och gifte sig 1884 med Kristina Persdotter f 1882. Paret bosatte sig i Bofara sub 1 Månses som var Kristinas hem.

Fotot utlånat av Gunnar Flink.

Granbo skola 1941

En solig vårdag i början på maj 1941, har skolfotografen G B Nord från Gävle kommit till Granbo skola på sin årliga runda i Hanebo-skolorna.

Det är "mellanskolan", klasserna 3–4, som med vår omtyckta och skickliga lärarinna Alice Hedlund, här ställt upp för fotografen på Granbo skolgård.

Ute i världen mullrade krigsåskorna nära inpå Sveriges gränser. Våra årsklasser födda 1930–31 hade upplevt krigsutbrottet och krigstiden från början år 1939, och en del av oss gick i skolan hela tiden för andra världskriget. Vi unga blev nog så smått avtrubbade av alla kommunikéer, affischer och alla bestämmelser, och tyckte nog närmast att det var spännande med alla landstormare och militärkolonner efter vägarna, främst "tysktågen" på järnvägen.

Man kunde i den här åldern inte riktigt förstå våra föräldrars och familjers svårigheter med inkallelser, ransoneringskort, mörkläggningar m m. Många familjer utan eget lantbruk och husdjur, hade stora svårigheter att få ransonerna av smör och bröd att räcka till vår skolmatsäck, som bestod av två dubbla hårda smörgåsar samt oftast en wichyvattenflaska med patentkork, fylld med mjölk. Det här intogs sommartid sittandes på något av de stora stenblock, som ligger intill skolan. Ätandet fick inte ta för lång tid, om man skulle hinna utnyttja frukostrasten till fotbollsspel på myråkern, som låg bakom skolan, där landsvägen nu går.

Anförare och ledare för dom här dusterna var skolans bolltalang Rune Svensk, som redan i den här åldern visade vad som komma skulle inom bollsporterna. I övrigt förekom mycket brännbollsspel frampå skolgården, då också flickorna kunde delta, Något fotbollsspel för dom var inte alls vanligt på den här tiden. Annars var deras främsta sysselsättning på rasterna att bolla olika spel mot skolhusväggen, ibland med 4-5 bollar i luften.

Så fort en barfläck töat fram på våren var kulspelet igång, man spelade grop.

Förutom lärarinnan Alice Hedlund ses stående från vänster: Martin Åhlund, Hugo Westling, Rune Svensk, Elov Gustavsson, Ingemund Lund, Erik Lundgren, Tore Mickelsson, Tord Olsson, Tycko Eriksson samt Evert Persson.

Knästående från vänster (med flickornas dåvarande efternamn: Göte Edvinsson, Annie Persson, Märta Edling, Rut Carlsson, Ulla Olsson, Majlis Jonsson, Ellinor Andersson, Naemi Sonefors samt Alvar Svensk.

Sittande längst fram från vänster: Mary Danielsson, Astrid Westlund, Ingrid Stål, Märta Olsson samt Viola Eriksson.

Den här dagen saknades Torbjörn Gustafsson och Ulla Larsson.

Ingemund Lund lånade ut kortet och skrev ned några minnen från den här tiden.

100-årsjubileum på toppnivå

Västerbergsbarnen, en förening för dem som gick någon av de sista klasserna i Västerbergsskolan, fyllde 10 år och läraren de sista åren på skolan, Ivar Bengtsson, fyllde 90 år 1996.

Det resulterade i ett 100-årsjubileum med middag i toppstugan vid Norrlandsporten.

Foto: Erland Ericsson.

Rapport från Qvarnböle forskargrupp

Qvarnböle forskargrupp bildades i april 1994 vid ett möte i Granbo skola. Det hela började med att Ingemund Lund, som växt upp i Kvarnböle by, i Lunds torpet, gjorde en förteckning över vilka som bott på torpet, så långt tillbaka i tiden som kyrkböcker och skattelängder går att läsa. Den här förteckningen visade, att de tidigare bebyggarna på Lunds torpet, hade anknytningar till andra gårdar i byn och socknen, samt även till angränsande socknar.

Detta satte igång ett intresse i byn som så småningom blev Qvarnböle forskargrupp. I stadgarna som antogs, står det att; gruppen skall uteslutande arbeta med byns historia utan tidsram.

Detta antagande "utan tidsram" visar sig vara ett klokt och förutseende beslut. Varför beslutet är klokt, ska jag återkomma till.

Gruppen, som består av 16 deltagare, arbetar nu på sitt tredje verksamhetsår. En hel del material som samlats in har börjat ge en bild av livet i byn under gångna tider. Arbetet med insamling av material är fördelat i gruppen enligt följande:

- kartläggning av ägare och bofasta på hemman och torp, knekthållet i byn,
- insamling av fotografier och ev glasplåtar,
- kartor, ekonomiska, geografiska, tomtkartor, ritningar,
- intervjuer, nu levande berättare, gamla dokument,
- tidiga bosättningar i byn, från stenålder till nutid,
- dokumentation.

Studierna, som bedrivs enskilt och varje dag, stäms av och diskuteras vid en träff en gång i månaden. Från oktober till maj månad träffas vi på f d skolan i Granbo. Resten av året ägnas åt byvandringar och visst fältarbete. Mellan träffarna går telefonerna varma och när man möts någonstans dryftas nya rön. Man kan gott säga att bygemenskapen har blivit allas intresse genom forskargruppens tillkomst. Ett resultat av "allas intresse" är en härlig yta vid Herteån, mitt i byn, där bygrillen blivit en plats för trevliga umgängesformer. Frivilliga händer som grävt, huggit och krattat och lika frivilliga krafter som fått maskiner att utan kostnad flytta jordmassor, har samverkat till den här oasen i byn. En lämpligare plats för eftertanke och meditation får man leta efter. Här forsar Herteån utför fallet för att strax lugna sig och sakta ner farten inför nästa fall. Här kan man i tanken förflytta sig bakåt i tiden, när kvarnen, skäkten och stampen gick för fullt. här höll Hårga och Böleböndernа till med sin linhantering och mäld. Här gick stampen för färgare Lindborgs vana händer. Hur det såg ut här med byggnader och hur människorna såg ut, som arbetade här, vet vi inte. Men man kan vara ganska säker på att det var inte lika rofyllt och romantiskt för dessa människor. Det var dammigt i kvarnen. Säckarna var tunga. Linhanteringen skedde ofta när vädret var kallt på hösten. I skäkten var det dragit. Stampen väsnades kanske så mycket att det skulle ha behövts hörselskydd.

Ett vet vi säkert. Herteån, på sin väg genom Kvarnböle, har varit en livsnerv för byn och för grannbyarna. Fallhöjden, på en sträcka av ca 1500 till 2000 meter, torde gissningsvis vara ca 15 meter. Genom dämningar och funktionella byggnadsverk har man utvunnit energi av stor omfatting. Vad, som funnits, har jag berört lite. Men jag kan återkomma när vi vet mera att rapportera.

Jag återkommer nu till detta "utan tidsram", som finns i gruppens stadga.

En del undrar när vi skall "komma ut med en bok" om vår forskning? På den frågan brukar vi svara. Det är inte säkert att vi gör detta. Det material vi samlar på oss nu, är ett arbetsmaterial som ibland omarbetas allt eftersom nya rön göres. Vi gör fel antaganden här och där, som vi får korrigera. En bild som vi byggt upp, blir ibland något helt annat. Att efter, ska vi säga 5 år, göra en dokumentation, kan vara helt fel. Tänk er när boken eller dokumentationen är klar, då kommer saker fram som kullkastar gjorda teorier. Dessutom är inte byn i sig ett unikum, alla byar i grannskapet är en del i Kvarnböles historia, som utgör en helhet för framtida historieforskare.

Därför väntar vi med tvärsäkra antaganden. Men vi lovar att återkomma med rapporter under arbetets gång.

Hälsningar
Aarne Lund, *ordf*

Fotnot: Kvarnböle stavades med Q av gammalt. Namnet kommer sig säkert inte av att antalet kvarnar var många. Namnet kommer troligen från en tidig nybyggare som hette Quare eller Qvar. Då kan namnet komma sig av "Qvares bole".
Källa: Bromans Glysis Vallur.

En by i hembygden

Byn Sörfly i Hanebo ligger en bit från nutida allfartsväg. I dag kan man med bil färdas till Sörfly från 4–5 olika håll, så ocentralt ligger den inte.

I själva bycentrum låg och ligger de större gårdarna, men i byns utkanter finns det gårdar och platser som tillhör samma by. Platser som Hansänge, Hansberg, Östasjöänge, Bjölänge, Fjällmyra och Sva.

Gården Erik-Ols där jag är född, uppvuxen och fortfarande bor, den platsen hette av gammalt Östasjöänge. Jag kan tänka mig att namnet på platsen har uppkommit genom att den ligger öster om tjärnen Hanstjärn (ren gissning).

Övriga namn på platser som jag tidigare nämnt används fortfarande och har inte fallit i glömska. Utöver dessa finns det platser med namn som Vårkil, Dalens (Dalns), Dalbackarna, Knivelmyra, Knaperängesbacken, Gräsmyre, Flatmyrsänge och Trångtrall.

Mats Säll

Detta har skett under 1996

Årsmöte hölls den 31 mars i Hanebo Församlingshem. Före mötesförhandlingarna som leddes av Sven Lönn underhöll Kjell Söderström med dragspelsmusik och efter mötet visade Hilding Mickelsson, Rengsjö, bilder på brokvistar i Hälsingland.

Den 16 juni hölls friluftsgudstjänst och barndop vid soldattorpet i Acktjära. Kyrkoherde Bo Berg predikade.

Den 7 juni serverades kyrkkaffe vid Hembygdsgården i Hårga efter kyrkvandringen från Västansjö och gudstjänsten. Bollnäsbygdens Spelmanslag medverkade.

Den 9 juli, Soldattorpets dag med spelmansmusik av Hugo och Thomas Westling samt Hans Röjås, son till den välkände röjås-Jonas från Boda.

Den 11 juli nyckelharpans kväll vid Hembygdsgården i Hårga.

Minnesstenen i Biskopskulla där Erik Jansson, Profeten för Erikjansarna, föddes.
Foto: Britt Norén.

Lördagen den 13 juli, tidig morgon i Hårga full fart på serveringen till hungriga dansare och åskådare vid Hembygdsgården och en fantastisk folkdräktsprakt vid Lars-Lars. Hälsingehambon startade sedan Harald Olsson återigen berättat sägnen om dansen.

På kvällen den 15 juli lekafton vid Hembygdsgården under ledning av Anna-Lisa Olsson.

På eftermiddagen den 18 juli linhantering och tovspinning samt spinning av skakonga (skäktefall). Anna-Lisa Olsson samt Rut och Åke Fernstrand svarade för instruktionerna.

Den 6 augusti under linveckan i Bollnäs föreläste Signe Falk från Flästa om linets historia vid Hembygdsgården.

Säfstorpet var platsen för sotarafton måndagen den 19 augusti då Måndagsklubben vid Lövlundskolan besökte torpet.

Hembygdsgården höll öppet kl 13-21 för servering och slöjdförsäljning den 7 juli t o m den 21 juli och Säfstorpet kl 19-21 onsdagarna i juli.

Söndagen den 1 september var det stor fest på Kungsholmen hos Billan och Erik Östlund då alla som under säsongen på något sätt arbetat för föreningen bjöds på middag. Pysbälgarna svarade för underhållningen.

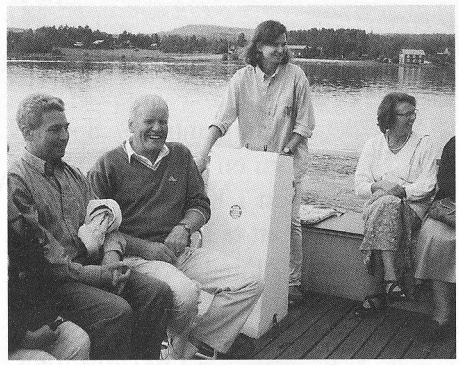

Billan Östlund ser till att några av deltagarna i festen på Kungsholmen kommer i land.
Foto: Ulla Brolin.

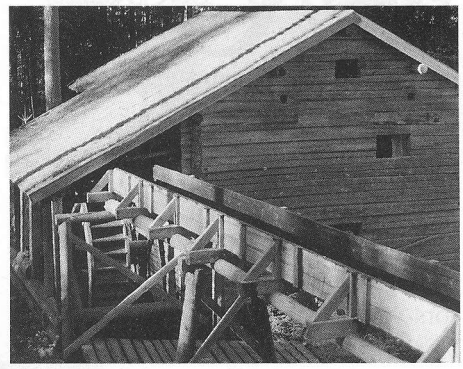

Skäkten och den nya rännan.
Foto: Britt Norén.

Under hösten har linskäkten i Svedja fått vattenrännan och dammen reparerad och utsiktstornet på Hårgås försetts med tak.

Den 21 september hade Hembygdsföreningen tillsammans med Måndagsklubben vid Lövlundskolan ordnat en bussresa till Härkeberga kyrka, Biskopskulla och en rundresa på Trögd. Villberga Hembygdsförening bjöd på kaffe i Grillby före hemresan. Nämnda platser ligger i sydvästra Uppland.

Bussresenärerna efter lunchen i Hallarby.
Foto: Britt Norén.

NORLANDERS DONATIONSFONDER

Rapport från Norlanderska fondstyrelsens verksamhet

Det är åter ett år lagt till de övriga och bl.a. har styrelsen för sjätte året fördelat en hel del pengar till Kilafors- och Segerstabor och föreningar i Kilafors och Segersta.

Vid sitt sammanträde den 1 december 1995, beslutade styrelsen att fördela ca 530 000 kronor. Det totala antalet ansökningar var 46 stycken och de lyckliga som kom i åtnjutande av avkastningen blev bl.a.;

Studerande: Veronica Lindblom, Hallen, Anders Persson, Kyrkbyn och Johanna Hansson, Kilafors.

Övriga: Kilafors fotoklubb, Kilafors sångarbröder, Acktjära byförening, Lilltjära bygård, Föreningen bruksmuséet, Hanebo hembygdsförening för Hanebo Jul, Lövlundskolans intresseförening, Föreningen Landabanan, Kilafors bygde och kulturförening, Kilafors kammarmusikförening, Segersta bygdegårdsförening Klippan, Kilafors amatörteaterförening, Kilafors IF för ungdomsledarutbildning, Norrlandsportens alpina klubb för ungdomsledarutbildning, Logen 1696 Edelweiss Lilltjära, Kilafors storband och Hanebo framtid.

Vidare beslutades att bekosta ett mycket bejublat besök av Berit Bohm med ackompanjatör vid Hällagården söndagen den 28 januari 1996. Styrelsen beslutade också vid decembersammanträdet att ge presidiet fullmakt att inköpa konstverk för maximalt 20 000 kronor. Av dessa medel, har presidiet inköpt Mårten Anderssons portfölj innehållande sex stycken litografier för 8 000 kronor. Litografierna har placerats i skolmatsalen å Haneborg.

Styrelsen beslutade vid sammanträde den 20 mars 1996 att från reserverade medel lämna ett bidrag till Kilafors skola på 200 000 kronor för datorer för att därmed sätta "guldkant" på Kilafors skola. Styrelsen vill därmed mena att det skall vara en förmån att få gå i Kilafors skola.

Vid detta sammanträde upptogs också frågan om en utsmyckning om den yttre miljön i Kilafors. Presidiet fick i uppdrag att ta fram kartmaterial över aktuella områden samt förslag på eventuell utsmyckning och vid sammanträde den 8 oktober 1996, å bygdegården Klippan i Segersta, fick presidiet uppdrag att framarbeta handlingar för att inbjuda ett antal konstnärer som skall inbjudas att lämna förslag på utsmyckning i centrala Kilafors.

Vid sammanträdet den 8 oktober beslutades också om namnändring för fonderna. Enligt en ny lagstiftning kommer en rätt ingående byråkratisering att ske för all s k kommunala fonder. Fonderna får inte heta fonder längre utan skall i sitt namn rymma ordet stiftelse, och en hel del administrativa, bokföringsmässiga och redovisningsmässiga förändringar skall gälla. Den nya lagen gäller fr o m 1999-01-01 och de före detta fonderna kommer i fortsättningen att heta Anna Norlander-Palmérs donationsstiftelse och syskonen Norlanders donationsstiftelse, eller i dagligt tal Norlanderska donationsstiftelserna.

Som vanligt kan ingen rapport om utdelning av 1996 års avkastning ske, på grund av att detta sammanträde är förlagt till den tidpunkt då denna upplaga av Hanebo Jul gått i tryck.

God Jul och Gott Nytt År
önskar
Sune Baggström
Sekreterare i stiftelserna

Kilafors – Hanebo

Underligt nog är man ibland rädd att använda Hanebo av någon anledning. Ljusnan skrev vid ett tillfälle att träd fällts på Kilafors kyrkogård. När man rättade till det skrev man att man fällt träd på kyrkogården i Hanebo utan att någom kilaforsbo protesterade. Fy Ljusnan – läs på geografin bättre.

På en del vykort med Säftorpet i Acktjära står det Kilafors Acktjära Sävtorpet. Riktigt galet. Fy förlaget i Jämtland.

Om man lyssnar till den inspelade beskrivningen i Hanebo kyrka får man veta att altartavlan målats av Svante Albert Blombergsson från Söderhamn vilket ju inte på något sätt är fel eftersom Blombergsson då bodde i Söderhamn. Det har dock varit trevligt om prästen som läst in bandet besvärat sig med att omtala att Blombergsson föddes i Kyrkbyn i Hanebo, närmare bestämt på Karlslund. I de allra flesta skrivningar om Blombergsson nämnes Sibo som födelseort av någon anledning. Skärpning.

God Jul och Gott Nytt År

tillönskar följande företag

SKOGENS KOL AKTIEBOLAG
KILAFORS
Tel. 0278/504 00 Växel

Åsa's Salong
GRANBO
Tel 0278-523 60

KILAFORS SPARKÖP
Inneh. Knut Andersson
Vi vill inte va' störst
— men vi vill va' bäst.
0278-500 41

Föreningsbanken
i Hanebo
Tel. 0278-507 65, 511 36

HB bildboxen
FOTOGRAFER
Tore Jonsson
Tele 0278/531 83
010/650 15 49
Hans Öhlander
0278/541 89

HÄLSINGE-STUGOR
KILAFORS - Tel. 506 15

Handelsbanken
Kilafors
Tel: 500 34, 510 80

KILAFORS FÄRG
Spektrum FÄRG·VÄGG·GOLV·BILLACK·PARFYM
823 22 Kilafors, Tel. 0278/501 30, 502 50

All-Ekonomi i Kilafors
BOKFÖRING – BOUPPTECKNING
Else-Maj Persson
Tel: 0278-500 88

SOCKENBOLAGEN
HANEBO SEGERSTA
FÖRSÄKRINGSBOLAG
Box 99 · 823 22 Kilafors · 0278-512 51

GARNTJÄNST
823 80 KILAFORS
0278-59 000

Flinks Radio TV
Tel. 0278/50178 KILAFORS
Försäljning - Service

NILSSON MOTOR
KILAFORS
Tel 0278-504 41, 505 45

Vivi-Annes Hårservice
Industrigatan 1
823 30 KILAFORS
Tel 508 72

STRIDHS RÖR & HEMSERVICE HB
KILAFORS 0278-571 04, 010-253 74 AB
Tel 0278-571 04
Biltel 010-262 38 61

Kilafors Begravningsbyrå
Järnvägsgatan 14, 823 30 Kilafors
Tel 0278-507 20

Kjell Nilssons Åkeri
Hallen
0278-510 66

KILAFORS INDUSTRI AB
823 21 KILAFORS
0278-507 70

interflora
Linblomman
i Kilafors AB
Järnvägsg.14, 823 30 KILAFORS
Tel 0278-507 20

KILAFORS Järn & Bygg
Järnvägsgatan 31. Tel 0278-50050

KILAFORS KRAB REVISION AB
KARIN MARCUS ULF

Enar Pettersson Biltrafik AB
Telefon 501 54
KILAFORS

Carins Allclipp
— KILAFORS —
— Tel. 0278 - 510 18 —

SWEDSTAB
0278-511 60

Hylanders KILAFORS
...DÄR KLAR VI OSS...

SKOPARET
Kilafors
0278-50485

Sälls El & Mek.
Lennart Säll
Gusbo 7150, 823 91 KILAFORS
Tel 0278-540 11

SIBOKIOSKEN AB
Bo och Birgitta Johansson
KILAFORS
Tel: 0278-503 74

Det lönar sig . . .
ICA marknad
KILAFORS 0278-500 05

TAGE's ALLBYGG AB
KILAFORS
0278-503 51
Tage Rahm 010-253 71 35

KAMO ELEKTRISKA
KILAFORS
Tel: 540 73

Du är alltid välkommen till
KONSUM KILAFORS
Öppet alla dagar till kl 19.00
Tel 0278-501 28

OWE'S BUSSRESOR
När det gäller bussresor
för små och stora grupper
Granbo 4202, 823 91 Kilafors
0278-167 00, 521 16. Bil tel 010-295 49 50

Hambo GRILLEN
KILAFORS
Tel. 0278-500 00

Nyboms bil och motor
823 21 Kilafors, 0278-507 50

Sörens Dragspelsshop
Kilafors 0278-506 00

Från Soldattorpet i Acktjära.
Foto: Britt Norén.

Program 1997

Hembygdsgården i Hårga

6 juli Kyrkkaffe efter gudstjänsten i kyrkan
10 juli Nyckelharpans kväll
12 juli Hälsingehambon startar
14 juli Lekafton med Anna-Lisa Olsson
15 juli Gamla hantverk visas
16 juli Veteranbilar och -motorcyklar utställes
17 juli Pysbälgarna spelar på logen vid Lars Abrams

Säfstorpet Acktjära

15 juni Friluftsgudstjänst
8 juli Spelmansmusik med Hugo och Thomas Westling

Linskäkten Svedja

18 juli Återinvigning

Hembygdsgården är öppen för servering och försäljning av hantverk 6 t o m 20 juli kl 13.00–20.00 och Säfstorpet onsdagarna i juli kl 19.00–21.00.

Midsommarstång majas och reses vid och tillsammans med Lövlundskolan midsommarafton och kvällen före. Folkdanslaget medverkar.

Reservation för ev ändringar.

Pris 40:–